Spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto XXIII., št. 114 Ljubljana, četrtek 20. maja 1943-XXI Cena cent. 80

Upravništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-25, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri poštno-čekovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti, Corr. Post. No 11-3118
IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kr. Italije in inozemstva ima Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izhaja vsak dan zjutraj ponedeljka
Naročnina znaša mesečno Lir 18.—, za inozemstvo vključno s »Ponedeljskim Jutrom« Lir 36.50.
Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica štev. 5, telefon štev. 31-22, 31-23, 31-24.
Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Uspel napad na sovražnikov konvoj ob Alžiru

Trije veliki parniki zadeti, med njimi en 10.000 tonski 27 sovražnih letal sestreljenih

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 19. maja naslednje 1089. vojno poročilo:

Konvoj, ki je plul vzdolž alžirske obale, je bil napaden od naših torpednih letal, ki so zadela tri parnike velike tonaže. Enega izmed teh parnikov, ki ima 10.000 ton, je smatrati za potopljenega.

Oddelki sovražnih letal so obstreljevali s strojnicami nekatere kraje v Kalabriji. Bombardirali so Porto Empedocle, Trapani in otok Pantellerijo. Prizadeta škoda je omejene važnosti. Žrtve še niso javljene.

Med temi napadi je sovražnik izgubil po prizadevanju lovcev in obrambnega topništva 27 letal, 4 v Portu Empedocle, 14 severnozapadno od Trapanija in 9 na Pantelleriji.

Divjaštvo anglosaških letalcev

Alghero, 19. maja. s. Kričeč primer zverinske slepote sovražnih letalcev, ki hočejo zlomiti duha sardinskega ljudstva, je polet, izvršen nad mestece Alghero, omenjen v vojnem poročilu št. 1088. Napad je veljal izključno samo bivališčem. S čisto premišljeno točnostjo so bili izključeni kakršnikoli vojaški cilji. Kakor da ni zadostovala svetla mesečna noč, so sovražni letalci metali cele snope raket, da so bolje razločevali cilje. Med temi so znana zgodovinska aragonska stolnica, škofijski dvorec in nekoliko desetkov meščanskih hiš s civilnim prebivalstvom. Ne glede na podivjanost napada je bilo vedenje prebivalstva vzorno in je pokazalo tradicijonalno odvažnost sardinskega plemena. Škof Ciuchini se ni hotel oddaljiti iz ruševin svojega bivališča in svoje stolnice. Med nedolžnimi žrtvami novih gusarjev je 6 otrok skvadrista nuncija Carija. Ostale žrtve so po večini ženske in otroci.

Bukarešta, 19. maja. s. Bukareški listi objavljajo danes slike eksplozivnih predmetov, ki jih mečejo ameriški letalci na italijanska mesta, in slike otrok, poškodovanih od pobranih eksplozivnih predmetov. Listi se soglasno zgražajo nad tem barbarskim početjem ameriških letalcev in označujejo to postopanje »kot gangsterstvo. Po tej krutosti, naperjeni proti italijanskim otrokom, po bombardiranju odprtih mest in po letalskih napadih, zavestno naperjenih proti civilnemu prebivalstvu, se mora vsakdo vprašati, česa vsega se bodo Američani še domislili, da bi napravili vojno še bolj obsojanja vredno in barbarsko, sebe pa še bolj onečastili pred omikanimi narodi.

Odbiti sovjetski napadi

15 sovjetskih tankov uničenih — Na zapadu je bilo sestreljenih 25 sovražnih letal

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 19. maja. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Na vzhodni fronti kubanskega predmostja in na prostoru pri Izjumu so sovjetske čete z oklopnimi vozovi in podporo bojnih letalcev po močni topniški pripravi napadli nemške postojanke. Bili so v protisunku vrženi nazaj. Pri tem je izgubil sovražnik samo v odseku ene divizije ob kubanskem predmostju 15 oklopnih voz.

Na obalnem področju Sicilije, ob Rokavskem prelivu in ob obali Atlantika so včeraj nemški lovci in protiletalsko topništvo ter zaščitne edinice vojne mornarice sestrelili 25 sovražnih letal, med njimi številne težke bombnike.

Tudi preteklo noč so bili vojaški cilji na področju Londona obmetani z bombami težkega kalibra. Eno letalo se ni vrnilo.

Protiletalsko topništvo je sestrelilo 10.000. sovražno letalo od začetka vojne.

Uspešni boji krajevnega značaja na vzhodu

Berlin, 18. maja. s. Včeraj so bile vse akcije nemških čet v raznih odsekih vzhodne fronte krajevnega značaja. V vzhodnem odseku kubanjskega mostišča so skupine nemške pehote nadaljevale čiščenje na področju, ki je bilo zopet osvojeno 14. maja južnozapadno od Krimskaje. Ostanki sovražnih skupin, ki so bili razpršeni med temi operacijami, so bili vrženi iz gozdnatega področja, kamor so se skrili, in deloma uničeni, deloma pa ujeti. Število ujetnikov v tem odseku je naraslo medtem na 800. Z izjemo slabotnejšega poizkusa prekoračenja reke sovražnik ni izvedel na kubanjskem mostišču pomembnejših operacij.

V odseku Lisičanska so bili gladko odbiti poizkusi sovražnih skupin, da bi prodrle do prednjih nemških postojank. Na neki drugi točki tega področja je nemško topništvo preprečilo močnim sovjetskim izvidniškim skupinam prekoračenje Donca.

V odseku vzhodno od Orla je akcija nekaterih nemških izvidniških skupin omogočila vdor v nekatere sovražne postojanke. Porušeni so bili sovjetski jarki v dolžini enega kilometra in številne utrdbe.

Na področju Velikih Luk se je po zmagovitem napadu nemških čet dan prej za odstranitev izbokline na fronti zopet povrnil skoraj popoln mir. Čeprav je vreme v zadnjih 24 urah močno oviralo zlasti v srednjem in južnem odseku udejstvovanje nemških bojnih letal, so naša letala bombardirala oskrbovalne zveze in vlake sovražnika. Uničene so bile številne lokomotive, železniške naprave, postaje in vagoni. Zapadno od Voroneža je bil z nenadnim napadom skupine nemških bombnikov uničen boljševiški vlak z vojaškimi potrebščinami. Ob drugih podnevnih in nočnih napadih so bile razbite sovražnikove prometne zveze v kotlini Dona in glavne železnice, ki vodijo s tega področja do severnega Kavkaza. Nemško letalstvo je hudo poškodovalo štiri boljševiške vlake na važnih prometnih zvezah Krasnodar—Kropotkin in Rostov—Svoboda.

Zmagoviti uspehi finskega orožja

Helsinki, 18. maja. s. Finski glavni stan javlja:

V zadnjih 24 urah je finska napadalna patrulja v vzhodnem odseku Karelske ožine napadla številčne močnejši sovjetski oddelek in ga decimirala, ne da bi sama utrpela izgube. V istem odseku so finske čete nato odbile napad sovjetskih edinic, katere so podpirali metalci bomb.

V srednjem odseku Aunuške fronte je bil odbit napad nekega sovjetskega izvidniškega oddelka. V vzhodnem delu področja Finskega zaliva so finske obalne baterije zadele in potopile veliko sovjetsko transportno ladjo, ki je plula proti zapadu.

Finsko letalstvo je bombardiralo sedež poveljstva neke velike sovjetske edinice in povzročila tam požare. Nad Finskim zalivom so finski lovci sestrelili eno sovjetsko lovsko letalo, mornariška protiletalska obramba pa je sestrelila nadaljno letalo. Sovjetska letala so preletela ozemlje južnovzhodne in srednje Finske, ne da bi metala bombe.

Letalska bitka ob nizozemski obali

Berlin, 18. maja. s. Kakor je objavilo današnje poročilo nemškega glavnega stana, se je včeraj posebno udejstvovalo protiletalsko topništvo nemške vojne mornarice ob nizozemski obali, ki je sestrelilo kar šest sovražnih bombnikov. Protiletalske baterije nemške mornarice so popolnoma preprečile poizkus napada petih nasprotnih letal na Ymuiden. V nekaj minutah so bila tri napadajoča letala sestreljena, četrto pa je treščilo v morje. Zadnje letalo sovražne skupine, ki se je usmerilo proti severu in skušalo pobegniti, je bilo kasneje prestreženo, zadeto in zrušeno. Odlična vrsta uspehov protiletalskega topništva nemške mornarice se je kmalu nato izpopolnila z uničenjem šestega letala, ki je pripadalo neki drugi sovražni skupini.

Poraz skupine angleških lovcev nad obalo Francije

Berlin, 18. maja. s. Od 19 angleških lovcev, ki so davi v prvih jutranjih urah skušali napasti neko nemško letališče ob izlivu Somme, je bilo zrušenih v ostrih letalskih dvobojih, kakor se doznava iz vojaškega vira, kar šest letal. Vsa nemška letala so se zopet vrnila na oporišča. Med sovražnimi lovci so bila tudi letala tipa »thythoen«.

Pariz, 18. maja. s. Anglo-ameriško letalstvo je pri belem dnevu napadlo mesto Bordeaux. Bombe so opustošile okraje v središču mesta. Našteli so 200 mrtvih in 300 ranjenih. Navzlic naglemu posegu oblasti in reševalnih eskader je še mnogo ljudi pod ruševinami porušenih hiš. Bati se je tako, da je število žrtev še večje.

Anglosasi mečejo bombe na Švico

Bern, 18. maja. s. Uradno poročajo, da so letala, ki se upravičeno smatrajo za anglo-ameriška, odvrgla dve bombi v okolici Curiha. Ena bomba je padla na neko važno železniško križišče in naredila hudo škodo. Druga je padla na železniško progo pri Curihu, pa ni eksplodirala. Čete so izpraznile hiše v okolici.

Židovsko očetovstvo za angleško barbarstvo

Berlin, 18. maja. s. V noči na 17. maj so angleški bombniki napadli in poškodovali, kakor je javilo nemško vojno poročilo dva zaporna jeza. Nastale so izredno hude izgube med civilnim prebivalstvom. DNB omenja, da je Reuter v nekem poročilu pred nekaj dnevi obvestil, da je njegov bivši dopisnik iz Berlina Bettany izjavil, da so predlog za tako bombardiranje izrekli londonski židovski krogi. Nemška poluradna agencija po tem sklepa, da so teroristične napade prejšnje noči navdahnili židje.

Stockholm, 19. maja. s. Letalski strokovnjak lista »Yorkshire Post« obravnava posledice, ki jih bo imelo bombardiranje ameriških letal in svari javnost, naj ne upa preveč, da bi letalska ofenziva zaveznikov v resnici lahko omajala duha osnih narodov. List naglaša, da se odločilni udarec osnim četam prizadene lahko samo na kopnini. Doslej se je pokazalo, da so tako Nemci kakor Italijani dobro prestali bombardiranja in ako bi primerjali zadržanje Angležev nasproti bombardiranju, bi primerjava ne izpadla v škodo sovražnika.

Dediščina slave in vere v zmago

Šef glavnega stana Vojske o nevenljivih zaslugah prve armade

Rim, 18. maja s. »Le Forze Armate« objavljajo naslednje dnevno povelje šefa Glavnega stana Kr. vojske z datumom 13. maja 1943-XXI.:

Na Ducejev ukaz je junaška prva armada danes prenehala z odporom. Ko so izčrpali strelivo, živež in gorivo po nadčloveški borbi, ki je zavzela legendarni izraz, so morali preostali iz številnih bitk, ki so ob nenaklonjeni sreči vedno obdržali živo slavo našega orožja, podleči odločni premoči na ljudeh in sredstvih. Sovražnik jih ni uklonil, razbila jih je usoda, ki preko najvišje žrtve najboljših potrjuje pravico do življenja narodov, ki verujejo v krepost žrtvovanja. Preden je izpolnil dobljeni ukaz, je junaški poveljnik armade maršal Italije Giovanni Messe izdal na svoje čete naslednjo poslanico:

»V trenutku, ko nepremagana prva armada zadnja snema svoje slavne zastave pred ogromno premočjo sovražnika, naslavljam poveljnikom ter italijanskim in nemškim četam svojo ganljivo zahvalo in najlepšo pohvalo. Epična junaška dejanja prve armade bodo ostala za vedno čudovit dokaz hrabrosti in vneme italijanskih in nemških vojakov. Slava jim! Vzkliknite z menoj: Živela nesmrtna Italija! Živela Nemčija!«

Tako so prešli v zgodovino dogodki te dolge in hude afriške vojne, ki je trajala 35 mesecev. Istočasno se zaključuje z epičnim odporom, ki je vzbudil občudovanje sveta in samega objestnega sovražnika, stran nevenljive slave prve italijanske armade. Čast padlim in preostalim, ki so se borili do zadnjega za čast svoje zastave!

Zvesti so bili zapovedi v popolni predanosti in brez pridržka prepričani, da bo v krvavi bilanci vojne njih postavka zabeležena med aktiva. Njih žrtev ni in ne bo zaman. Ostalim edinicam naše Vojske, ki so ostale, da nadaljujejo borbo, prepušča prva armada dediščino svoje slave, svoje vere in svojega vzgleda, ki potrjuje kaj zmorejo sposobnost in hrabrost šefov, žilavost in junaštvo čet, odločitev, upirati se preko mej človeških možnosti. Ta stran svetlega junaštva, ki je zopet posvetilo zemljo Afrike za naše pravice, naj bo ploden vzgled, iz katerega črpajo veterani povod za upravičen; ponos v preteklosti in za svečano obvezo za bodočnost, mladi vojaki pa krepost žrtvovanja, kult dolžnosti in moško trdnost v sklepih. V težki uri, ki jo preživljamo, ni mej v dolžnosti vsakogar. Ena je naloga za vse: prekaliti voljo za zvesto borbo do zmage.

Šef glavnega stana: Rosi.

Junaštvo prve armade v nemški luči

Berlin, 18. maja s. DNB poveličuje v svojem poročilu hrabrost prve italijanske armade v Tunisu pod vodstvom maršala Italije Messeja. Prva italijanska armada, pravi DNB, omenjena v dnevnem povelju z dne 13. maja zaradi svojega junaškega zadržanja, je opustila svoj srdit odpor spričo neprekinjenih koncentričnih napadov premočnih angloameriških sil šele tedaj, ko je tako ukazal Duce. Ko se je 24. oktobra 1942 pri El Alameinu pričela odločilna bitka za Afriko, so italijanski in nemški, v tej armadi uvrščeni vojaki vztrajali ramo ob rami pred naraščajočim pritiskom nasprotnih sil. Branili so vsako svojo postojanko v etapah proti zapadu, se zoperstavljali cele dneve nasprotnemu pritisku ter onemogočili angleške obkoljevalne poizkuse, dokler si niso čete Osi utrle poti, ki jih je povedla v Tunis. Tu je imela prva italijanska armada nalogo držati južni odsek, katerega je dejansko trdno držala navzlic ponovnim poizkusom proboja osme angleške armade, ki je utrpela ob svojih stalnih napadih tako pri Takruni, kakor pri Enfidavillu hude izgube.

Ko je kasneje Angležem zaradi premoči uspelo prebiti srednji odsek tuniške fronte, je angleško poveljstvo lahko poslalo na sever nadaljnje močne sile, ki so napadle italijansko prvo armado za hrbtom, medtem ko je general Messe nudil hraber odpor spričo čelnega napada osme angleške armade. Čeprav so bile hude borbe po bojnem napadu dne 11. in 12. maja vedno hujše, je general Messe še vedno odbijal napade. Položaj prve armade, katere zaloge streliva so se izčrpavale, je pa postal nevzdržen. Kljub temu se je general Messe trdno odločil odbiti sleherni predlog za predajo, s katerim ne bi bila zagotovljena popolna ohranitev vojaških častí. Nato je prišel Ducejev ukaz, naj se operacije prekinejo. Vendar so se vojaki prve armade borili še do zadnjega naboja.

Tako se je končala borba, ki se je pričela šest mesecev prej pri El Alemainu. Borba prve italijanske armade je omogočila pridobitev izredno dragocenega časa za nadaljnji razvoj sovražnosti. Čustva italijanskega naroda spričo čudovitega deleža prve armade, katere poveljnik je bil imenovan za maršala Italije, zaključuje nemška poluradna agencija, so izražena v italijanskem vojnem poročilu z dne 13. maja.

Afriška epopeja

Bukarešta, 19. maja. s. Pod naslovom »Junaški Rim« objavlja direktor lista »Porunca Vremi« dolg članek o junaštvu Italijanov v tej vojni. Po prikazu vseh faz bitke v Afriki, navdušujoč se za uspehe bratov in tovarišev Italijanov opisuje junaštvo tuniške epopeje. Navidezno se lahko zdi kot poraz, toda prav tako kakor v Stalingradu je delež, ki sta ga Italija in Nemčija dali, v obeh primerih ogromen. Po afriški tragediji se je večni Rim s svojimi velikimi in junaškimi tradicijami dvignil še svetlejši in s še večjimi pravicami zaradi svoje tisočletne slave. Od leta 1935. je Italija v neprekinjeni vrsti težkih vojn od ekspedicije v Abesinijo, ki se je zaključila s kapitulacijo Neguševih tolp, do španske vojne proti komunistični anarhiji, ki je bila prva vojna sovjetov proti Evropi. Italija ni bila v Španiji navzočna samo s svojo tehnično popolnostjo, s svojim močnim letalstvom, temveč tudi z žrtvijo najboljših fašistov in s krvjo številnih junakov. Brez odločne intervencije Italije bi se španska boljševiška revolucija, katero so skrivaj podpirale židovsko plutokratične vlade Francije, Anglije in Amerike, razširila že tolaj na vso celino.

Zadnja tri leta so za Italijo nadaljevanje žrtev, ki so se pričele v tej dobi. To so leta resnično najvišjih žrtev nepopisnega odrekanja in žrtvovanja na vseh frontah. Od junaškega odpora preko človeških mej garnizij v Etiopiji in Somaliji, ki so bile popolnoma ločene od domovine do zadnjih legendarnih borb do zadnje kaplje krvi in zadnjega požirka vode, so se italijanski vojaki v 35 mesecih obupne borbe v Afriki dvignili v zvišenost, zoperstavljajoč se številčni in gmotni premoči nasprotnika ter kruti sovražnosti zavratne narave. — Kolikšno čudovito junaško življenje, kakšen globok dvig v notranjosti, kakšna volja je bila potrebna, da so italijanske divizije napisale afriško epopejo, ki se je zaključila v Tunisu.

Poslanica maršala Messeja in odločitev njegovih vojakov za žrtvovanje življenja kažejo rimsko veličino italijanskih vojakov, oživljajo nesmrtno slavo večnega mesta, so ganljiv dokaz zglednih kreposti naroda ter so uvod v stoičnost, s katero bo polotok obvladal poganske orgijo svojih današnjih sovražnikov.

Toda današnji Rim je Rim kakor vedno, Rim, ki so ga težkoče in grožnje naredile za jeklo. V vseh odločilnih trenutkih zgodovine je Rim vedno našel v svojem junaštvu in ponosu tisto moralno silo, s katero lahko kljubuje vsem nesramnostim zgodovinskih obrekovalcev. Motijo se torej trgovci, ki so današnji nasprotniki Italije, ko si predstavljajo, da fašistični Rim lahko prekliče slavno tradicijo svojih gigantskih prednikov. Čim bolj se bo anglosaška nesramnost divje zbirala proti Italiji, tem bolj silovito se bo uveljavljala evropska solidarnost okrog večnega Rima. Kakor v drugih dobah je Italija vnaprej odločena, da daje v tej vojni še več rimske veličine. Evropa, ki je dolžna toliko za svojo omiko italskemu genilju, gleda zaradi tega z neskončnim ponosom na Rim, na fašistični Rim, ki je s svojimi plemenitimi izročili žrtvovanja za človeške ideale opravičilo naše neomajne vere v zmago.

Finsko občudovanje

Helsinki, 18. maja. s. List »Uusisuomi« opisuje etični zaključek borbe v Tunisu in poudarja, da je ta borba omogočila Osi, da se je zbrala za obrambo evropske celine, katera je postala močno utrjen branik, ob katerem bodo morebitni poizkusi prodora s strani Angloameričanov naleteli na odpor, ki presega vse nasprotnikove račune.

Odmevi na Daljnem vzhodu

Šanghaj, 18. maja s. Zadnje faze bitke v Tunisu in junaški odpor italijansko nemških čet komentira ves krajevni tisk v uvodnikih, ki opozarjajo na hrabrost in najvišjega duha žrtvovanja slavne italijanske prve armade in njegovega poveljnika maršala Messeja. Številni krajevni listi še naprej objavljajo uvodnike največjih italijanskih listov, ki se citirajo v uvodnih komentarjih vsega tiska.

Ameriški pohlep po afriških zakladih

Buenos Aires, 18. maja s. »New York Times« piše, da zmaga v Tunisu ne dopušča samo važnih vojaških priprav za vdor v Evropo, temveč kaže tudi zanimanje Amerike za Afriko. Z vojno je Amerika prvič prišla v Afriko. Zgradili smo na črni celini letališča in potrošili ogromne vsote za pristanišča in skladišča. Neverjetno je, piše list, da bi se Zedinjene države ob koncu vojne odrekle svojim interesom na afriški celini. Združeni narodi so prevzeli veliko odgovornost v Afriki, v kateri mora tudi Amerika imeti svoj delež. Zedinjene države so interesirane na blagostanju in važnosti Afrike, ker je važen činitelj ameriške varnosti.

Umrla je mati ministra Eksc. Bigginija

Sarzana, 18. maja s. Po dolgi bolezni, katero je potrpežljivo prenašala, je vedro umrla ga. Marija Biggini, mati ministra za narodno vzgojo, Eksc. Biggini se je nahajal ob zglavju ljubljene matere, ko je umirala. Ljudstvo Sarzane globoko žaluje za gospo Biggini, ki je bila žena velikih kreposti. Vedno je kazala globok patriotizem ter storila mnogo dobrega. Umrla je v starosti 58 let. Pokopana bo v četrtek zjutraj. Duce je poslal ministru Bigginiju sožalno brzojavko.

Pogreb akademika Marcolonga

Rim, 18. maja. s. Davi so pokopali akademika Italije Roberta Marcolonga. Navzočih je bilo mnogo odličnikov iz političnih in kulturnih krogov, zastopstva ustanov in številni akademiki Italije s predsednikom Federzonijem, ki je opravil fašistični obred.

Opustošenje v Londonu

Naraščajoče vznemirjenje prebivalstva — Pomanjkljivost londonske protiletalske obrambe

Stockholm, 18. maja. s. Posebni dopisnik lista »Afton Tidningen« iz Londona piše, da prizorov opustošenja v raznih okrajih mesta in zlasti v središču ni mogoče opisati z besedami in celo fotografije ne dajo prave predstave o dejanskem obsegu škode. Strahu pred bombardiranjem se je pri Londončanih zdaj pridržil nič manjši strah pred lastnim protiletalskim topništvom, ki povzroča ob vsakem sovražnem napadu veliko škodo in številne žrtve. Draginja je postala prava šiba božja. Zaradi pomanjkanja službenega osebja si morajo v lokalih gostje sami streči. Glede prebivalstva poudarja dopisnik, da vojna močno vpliva na živce prebivalstva. Ljudje so vedno bolj razburjeni. Čuti se tudi pomanjkanje listov in revij, včasih je treba iskati več ur, da se najde kak dnevnik. Tudi ameriški listi so redki in že več tednov stari.

Stockholm, 18. maja. s. Dopisnik lista »Svenska Tagebladet« poroča zanimive podrobnosti o najnovejšem bombardiranju Londona po nemškem letalstvu. Kakor je znano, so Londončani še preden je bil dan letalski alarm slišali strahovite detonacije, katerim vzrok ni bil znan. Nato seje izvedelo, da je enemu nemškemu bombniku uspelo neopaženo prodreti letalsko zaporo Londona in odvreči bombe na objekte. Z raznih strani so se slišale silovite kritike glede učinkovitosti londonskega protiletalskega topništva. Letalski alarm ob tem napadu nemškega letalstva je bil najdaljši, odkar nemška letala napadajo.

Stockholm, 17. maja s. Dopisniki švedskih listov v Londonu poudarjajo, da je bil zadnji napad nemških letal na angleško glavno mesto izredno hud. Bombe so padle v razne kraje mesta in povzročile znatno škodo. Bili so štirje letalski alarmi in med prebivalstvom je nastala panika. Med bombardiranjem se je začula strašna eksplozija, katere niso povzročile bombe, temveč je nastala iz nepojasnjenih vzrokov. Londonski listi poudarjajo, da je nemško letalstvo energično odgovorilo na nedavne napade angleškega letalstva na Nemčijo. Angleški vojaški kritiki poročajo, da se nemški bombniki poslužujejo nove napadalne tehnike. Nemška letala slede angleškim letalom, ko se vračajo s kakega napada na kontinent, in se na ta način izognejo zaporam nad južno obalo Anglije. Ta postopek je rodil odlične uspehe in londonski tisk obžaluje nezadostnost protiletalskega topništva, ki je bilo brez moči spričo takega načina napadanja.

Nešteti požari v Cardiffu

Berlin, 18. maja. s. Glede napada nemških težkih bojnih letal na pristanišče Cardiff ob južno zapadni obali Anglije, o katerem je javilo današnje poročilo vrhovnega poveljništva nemških oboroženih sil, se doznavajo iz pristojnega vira naslednje podrobnosti:

Ko se je kmalu po tretji uri zjutraj pričel smrtnonosni napad je luna razsvetljevala objekte, ki so si jih nemška letala izbrala. Nemška letala, ki so prihajala z več smeri, so priletela nad mesto tako nenadoma, da so popolnoma presenetila celotno obrambo mesta. Leteč v srednji višini so se nemški piloti okoristili tudi s posebno topografsko obliko mesta, ki je popolnoma geometrična. Tako jim je uspelo izslediti objekte in odvreči nanje svoje tovore bomb. Večkrat so nemška letala preletala tvornice za vojne potrebščine in pomole v Cardiffu ter so jih napadla z bombami velikega kalibra.

Ko so sovražno protiletalsko topništvo in nočni lovci stopili v akcijo, so nemška letal že opravila svojo nalogo in se pripravljala za povratek na svoja oporišča. Tako so se odtegnila reakciji, ki ni dosegla nobenega uspeha. V primeri s kratkotrajnostjo nemškega napada — napad je trajal okrog 30 minut — je bil učinek izreden. O tem pričajo ogromna razdejanja, ki so jih nemški piloti opazovali v sovražnem pristanišču. Gigantski plameni so se dvigali proti nebu zlasti iz nekega industrijskega podjetja, katero so številne bombe zadele v polno, in iz skladišč v napol porušenem pristanišču. V veliki razdalji od mesta so nemški piloti lahko opazili še 20 drugih velikih požarov, katere je bilo zaradi obsežnosti lahko razločevati med tisoči majhnih požarov, ki so izbruhnili na vseh krajih.

Bojazen pred komunistično nevarnostjo v Južni Afriki

Lizbona, 17. maja. s. Šef južnoafriške opozicije dr. Malan je zatrdil v nekem volilnem govoru, da bi bilo za Južno Afriko mnogo bolje, če bi v vojni zmagala Os in ne Rusija, ki se bori za Anglijo in Ameriko. Morebitna sovjetska zmaga bi imela za posledico, da bi se komunizem razširil v Južni Afriki in uničil vse, kar je sveto in drago krščanskim narodom in beli rasi. Če bomo zmagali, je nadaljeval dr. Malan, bo obstojala naša politika v tem, da bomo zaključili dejansko sodelovanje v vojni in umaknili naše čete ter poskrbeli za našo obrambo v naših mejah ali vsaj v mejah Južne Afrike, kakor so bile določene na podlagi zakona o obrambi. Dr. Malan je nato obtožil generala Smutsa, da se je poslužil politične pretveze in razpisal volitve v Južni Afriki v vojnem času ter izkoristil čustva, ki so nastala v državi po tuniški vojni.

Nova japonska zmaga v Birmi

Osvojitev važnega sovražnikovega oporišča ob indijski meji

Tokio, 18. maja s. Japonski glavni stan objavlja:

Japonska vojska je zasedla Maungdav, važno sovražno oporišče ob indijsko-birmanski meji. Te sile se sedaj pripravljajo za bližnje operacije.

Uspehi sil japonske vojske od pričetka operacij v odseku Arakana v drugi polovici decembra do 10. t. m. so naslednji: padlih na bojišču 6414, in sicer samo tisti, ki so jih sežgali Japonci, ujetnikov 5740, med njimi številni angleški vojaki, sestreljenih letal 927, izmed katerih je protiletalsko topništvo zrušilo 118.

Na tleh je bilo uničenih ali sežganih 225 letal. Zajetih je bilo 207 topov, 459 težkih in lahkih strojnic, 4897 pušk in pištol, 83 motornih vozil, 226 tovornih avtomobilov ter velika količina drugega orožja, streliva, obleke in raznih potrebščin.

Naše izgube v sedanjih operacijah znašajo 714 mrtvih in 1361 ranjenih. Izgubili smo 48 letal.

Rangun, 18. maja. s. Neki vojaški zastopnik je izjavil, da je bila s padcem Maungdava, zadnjega važnega oporišča sovražnika odvzeta sovražniku najkrajša pot proti Birmi. Zastopnik je poudaril, da japonske sile branijo zapadna vrata velike vzhodne Azije. Ta zmaga je še povečala ugled japonske vojske v vsej Aziji. Operacije proti Maungdavu so se pričele s pohodom japonske edinice iz Alaytsa, dočim je druga edinica imela nalogo doseči Buthidaung in zasesti neko točko 4 kilometre od mesta ter presekati cesto med njim in Maungdavom. Od reke Mayu napredujoče edinice so zasedle Buthidaung. Tako je bilo japonskim silam omogočeno napasti sovražno trdnjavo Maungdav. Japonske sile so uničile med operacijami 6., 4., 36., 37. in 120. sovražno brigado, ki so štele 140.000 mož. Japonska vojska sedaj lahko krene proti Indiji, indijski narod pa se bo moral odločiti za borbo proti Anglosasom ali proti njej.

Japonski polkovnik o vojnem položaju

Berlin, 18. maja s. Pod naslovom »Obrisi strategije Osi« bo »Deutsche Allgemeine Zeitung« objavila zanimiv razgovor svojega dopisnika v Hsinkingu s polkovnikom Hasegago, zastopnikom močne japonske armade v Kvantungu, ki stoji na straži ob severni meji skupne »Prosperitetne sfere«. Po poudarku, da se v giganiski vojni med kontinenti in na oceanih dogodki morajo logično menjavati, je zastopnik kvantunške armade o nalogah vojske izjavil, da predstavlja silo, ki se je ne sme podcenjevati, čeprav ne sodeluje aktivno v vojni za Pacifik. Mandžurija se ne sme ocenjevati samo kot proizvajalka v težki industriji, temveč tudi kot duhovni činitelj. Na vprašanje o mnenju glede vojne na Pacifiku je japonski zastopnik odgovoril, da so bili doslej zaključeni samo pohodi »eksperimentalnega« značaja in da se bodo pravi dogodki šele v bodoče pripetili. Medtem ko govori sovražna propaganda o bližnjem napadu na Avstralijo, dosega Japonska stopnjo samostojnosti, ki ji omogoča, da lahko čaka, s katere strani bo prišel napad. Japonske sile bodo zadele Američane tako na Salamonskih otokih, kakor na Aleutih ter povsod, kjer koli bodo skušali začeti ofenzivo. To ne znači, je zaključil polkovnik, da se bodo Japonci omejili na pričakovanje sovražnega napada. Izkoristili bodo ta ugoden položaj, kajti najboljša obramba je napad.

Težka kupčija

Razgovori v Washingtonu naj bi se po mnenju pooblaščenih tolmačev nanašali predvsem na vojaška vprašanja, kar pa zveni nekam čudno, ako je res, kakor je svoječasno trdila anglosaška propaganda, da je konferenca v Casablanci rešila že vsa vojaška vprašanja tega leta. Zato se zdi, da so s tem nakazovanjem vojaškega značaja razgovorov hoteli dejansko samo prikriti, da so nasprotno predmet razprav samo politična vprašanja. Vtis je, kakor da so pripravile Zedinjene države Severne Amerike poseben načrt, po katerem naj bi napovedovana ofenziva »združenih narodov« proti Evropi postala — predmet kupčije s Sovjetsko zvezo.

Po teh tolmačenjih bi se baje vojske demokracij naposled odločile za naskok na Evropo in se pojavile na celinskih bojiščih le pod pogojem, da pokaže Rusija svojo pripravljenost za prejšnjo sporazumno ureditev vseh vprašanj, ki se tičejo povojne ureditve Evrope in sveta, pri čemer naj bi omejila svoje teritorijalne in druge zahteve. Že vsebina te ameriške želje upravičuje dvom, da iz te moke ne bo kruha, kajti Rusi se vsekakor nočejo spuščati v takšne kupčije, ter so mnenja, da je tako zvano »drugo bojišče« samo navadna dolžnost anglosaških zaveznikov, ne pa kaka posebna usluga ali zasluga, ki naj bi bila z ruske strani še posebej poplačana.

Kakor znano, je te dni odpotoval v Moskvo Roosevelтov posebni odposlanec Davies, bivši ameriški veleposlanik v Moskvi, ki je odnesel s seboj posebno Rooseveltovo pismo za Stalina. Ameriška propaganda domneva, da bo to pismo pripravilo mnogo zaželeni sestanek Roosevelta in Churchilla s Stalinom, ki ga je doslej stalno odklanjal, češ, da je preveč zaposlen z vodstvom vojnih operacij. Kaj pa, če bo Stalin tudi to pot odklonil povabilo? Ali bo v tem primeru Roosevelt, ki se smatra za nekakšnega voditelja zavezniškega zbora, prisiljen ugrizniti v kislo jabolko in se, kakor že nekoč Churchill, sam podati v Moskvo? Vse bo odvisno od nujnosti, ki silijo Roosevelta k takšnemu sestanku. Med njimi je prav gotovo na prvem mestu pobožna želja Američanov, da bi spravili tudi Rusijo v vojno z Japonsko, medtem ko se Rusiji prav v tem pogledu prav nič ne mudi, vsaj za sedaj ne.

Zato je Roosevelt izbral to pot za svojega osebnega odposlanca posebno drago osebo, svojega prijatelja in prijatelja Sovjetske zveze Daviesa. Davies se je na to svoje poslanstvo pri Stalinu že mesece pripravljal. Poleg starih zaslug za boljševike (na primer v leningrajskem procesu) si je hotel pridobiti še nove. Tako je pred nekaj tedni napisal za ameriške liste nekaj posebno značilnih odgovorov na razna vprašanja o Rusiji, v katerih se seveda postavlja odločno na stran Sovjetske zveze, tudi v pogledu raznih sovjetskih teritorijalnih zahtev, kakor na primer glede priključitve baltiških držav, prikrajšanja Poljske ruskega izhoda na svobodna morja itd. Ko so bile te Daviesove izjave objavljene, so se v Ameriki mnogo vpraševali, ali predstavljajo samo Daviesovo osebno mnenje ali so bile morda odobrene od Roosevelta samega. Sedanja zbira Daviesa kot nosilca posebnega Rooseveltovega pisma rdečemu diktatorju najbolj zgovorno dokazuje, da je bil za Daviesovim osebnim mnenjem skrit sam predsednik Zedinjenih držav.

Tako je skušal Roosevelt to pot pripraviti teren za omenjeni trojni sestanek, ki si ga Bela hiša tako vroče želi. Vprašanje je le, ali bodo mogla vsa ta dvorjenja ameriške diplomacije Kremlju pripraviti Stalina, da pristane na vabila in se tako odpove orožju, ki je bilo doslej nasproti anglosaških velesilama najuspešnejše popolni neodvisnosti svojih akcij in vsem tistim interesom, ki jih Sovjetska zveza namerava zastopati jutri, ki jih pa danes iz razumljivih razlogov (ker je pač odvisna od vojaške podpore obeh zapadnih velesil) še ne želi izdati. Kupčija, ki jo pripravlja Amerika, se zdi torej nemogoča, ker je zopet eden izmed neštetih ameriških računov — brez krčmarja.

Sedem državnikov velikoazijskega prostora

V desetih letih zmagovite japonske akcije je zrasel veliki življenjski prostor vzhodne Azije. Japonske oborožene sile so ga zavzele s krvjo več stotisočev junakov. Tako se je začelo politično delovanje na tem prostoru, ki so si ga vodilne osebnosti vzhodne Azije že dolgo želele. Vse te voditelje druži spoznanje, da je bila tuja kolonizacija največji sovražnik vzhodnih narodov in da je zato politična in gospodarska osamosvojitev mogoča le v tesnem sodelovanju z vzhodnoazijsko velesilo Japonsko. O teh posebnostih posnemamo po listu »Le Ultime Notizie« naslednje podrobnosti:

Tri so večje osebnosti vzhodnoazijskega prostora pod japonskim nadzorstvom, na katere moramo najprej opozoriti: predsednik mandžukujske vlade Čang, predsednik nacionalne Kitajske Vančingvej in gospodar Notranje Mongolije knez Teh. Za vse tri je značilno, da so začeli svojo politično kariero z borbo proti Anglosasom, boljševikom in drugim tujim vplivom. To je Japoncem znatno olajšalo njihovo nalogo, ko so začeli svoje delo za organizacijo velike vzhodne Azije. Pri teh pijonirjih je japonska vlada našla temeljne stebre za svoje veliko delo, saj so ji omogočili, da je svoje obnovitveno delo naglo izvršila.

Najstarejši med temi politiki, ki je obenem tudi na prvem mestu, je stari šef mandžurske vlade Čang, veteran med borci v kitajski narodni revoluciji in tovariš maršala Čangsolina. Že med prvo svetovno vojno je bil mnenja, da si bo Mandžukuo (tedaj Mandžurija in sestavni del kitajskega cesarstva) zagotovil svojo neodvisnost in razvoj le v sodelovanju z Japonsko. Zato moramo smatrati maršala Čanga kot enega izmed prvih pijonirjev sedanje velike vzhodne Azije in ni zgolj slučaj, da je postala nova država Mandžukuo temeljni kamen v zgradbi novega življenjskega prostora vzhodnih narodov. Že l. 1939, o priliki incidenta pri Nomohanu, je maršal Čang jasno izrazil svoje prepričanje, da so Anglosasi in komunisti največji sovražniki vseh narodov vzhodne Azije in njihovega blagostanja. Varnosti vzhodne Azije ne bo mogoče doseči, je dejal, ako se ne odstranijo vsi ti tuji vplivi. Že tedaj je stari državnik napovedoval borbo z Anglijo in Zedinjenimi državami za osvoboditev Daljnega vzhoda. Osem polnih let je že Čang na čelu mandžukujske vlade in njegova je zasluga, da je v tem času mlada država tako naglo napredovala.

Povsem drugačna sta življenje in značaj voditelja nacionalne Kitajske Vančingveja. Svojo kariero je začel kot revolucijonar, ko je l. 1911 hotel umoriti tedanjega kitajskega prestolonaslednika, in kot revolucijonar se je boril tudi proti starim gospodarjem Kitajske. Često je pri tem tvegal svoje življenje in večkrat je ušel smrti po pravem čudežu. V kitajski narodni stranki (kuomintangu) je vselej zagovarjal nadaljevanje politike velikega Sunjatsena in splošno velja za oporočnega izvrševalca njegovih idej. Ko gledaš tega modrega moža, ki te spominja na duhovnega voditelja in učitelja, si prvi hip ne moreš predstavljati, da bi bil dinamična osebnost, ki se je v najodločilnejših dneh kitajske zgodovine postavil na čelo kitajskega naroda.

L. 1937, komaj mesec dni po izbruhu kitajsko-japonskega spora, je Vančingvej pokazal svojo modrost in državljansko hrabrost, ko je svaril svoje rojake pred razširjenjem spora z Japonci in zagovarjal načelo sodelovanja in sporazuma z Japonci, decembra l. 1938 pa je izvršil zgodovinsko dejanje, ko je zapustil Čunking, ker ni mogel prepričati maršala Čangkajška o neumestnosti nadaljnje borbe in potrebi sklenitve miru. Kasneje je ustanovil ločeno vlado nacionalne Kitajske.

Severnozapadna postojanka velikega vzhodnoazijskega prostora pa je nova država Mengkijang, ki jo sestavljajo bivša Notranja Mongolija in kitajski deželi Šansi in Čahar. Knez Teh, nekoč samo poglavar nekega plemena, je danes šef vlade v tej državi, ki ima svojo prestolnico v Kalganu. Njegovo prizadevanje je stremelo po obnovi naroda, ki je nekoč gospodoval vsej Aziji in je strahoval tudi Evropo, a je danes samo pastirski narod, ki pa je ohranil vse svoje davne lastnosti in tudi svojo vero, lamaizem, ki sedaj zelo procvita ne le v Tibetu, temveč tudi v obrobnih kitajsko-mandžurskih deželah. Tudi knez Teh je že davno pred to vojno večkrat izrazil svoje trdno prepričanje, da je združitev mongolskih plemen neizvedljiva brez odstranitve tujih vplivov, zlasti anglosaškega in boljševiškega. Nasprotno pa lahko Mongolci smatrajo Japonsko za svojega najboljšega prijatelja.

Tudi voditelji nedavno osvobojenih narodov na jugu so se odločili za sodelovanje z Japonsko. Njihov kažipot je bil eden izmed najbolj modrih politikov in državnikov Daljnega vzhoda, predsednik tajske vlade Pibul, ki se je navzlic vsem angleškim pritiskom že pred vojno postavil odločno na stran Japonske in je tako v zunanjepolitičnem pogledu dovršil nacionalno revolucijo v svoji domovini. Podobno je bilo tudi zadržanje predsednika birmanske vlade Baja Mava.

V Indokini je odločilna osebnost generalnega guvernerja admirala Deconka, ki je to mesto prevzel po odhodu francoskega generala Catrouxa. S svojim sodelovanjem z Japonsko je admiral Deconk rešil to francosko kolonijo in je ostal trdno zvest vichyjski vladi. Med državniki sedanjega velikega vzhodnoazijskega prostora mu prav gotovo pritiče pomembno mesto.

Poslednji v vrsti državnikov tega prostora, a ne najmanj pomemben, je sedanji začasni šef uprave na Filipinskem otočju Jorge Vargas, stari borec za neodvisnost svoje domovine in zagrizen sovražnik Zedinjenih držav, a prav tako iskren prijatelj Japonske. Novembra l. 1942 je na ves glas poudaril, da morajo Filipinci sodelovati z Japonci, ako si hočejo zagotoviti neodvisnost v okvirju velike vzhodne Azije.

Teh sedem ljudi je danes sedem temeljnih stebrov, na katerih sloni nova japonska zgradba velikega vzhodnoazijskega prostora kot življenjskega prostora vseh vzhodnih narodov. Oni predstavljajo sedem narodov in držav, ki so se pod japonskim vodstvom združile, da izvrše to veliko delo za napredek svojih narodov. Na ramenih teh mož je zgodovinska naloga, ki bo najbrže še v tem letu prestala svojo ognjeno preizkušnjo.

Iz Hrvatske

Spremembe v hrvatski diplomaciji. Poglavnik je dosedanjega prosvetnega ministra dr. Stjepana Ratkoviča imenoval za hrvatskega poslanika v Berlinu. Prejšnji notranji minister dr. Ante Nikšič je odšel za poslanika v Rim. Dosedanji poslanik v Rimu dr. Perič je bil postavljen na razpoloženje. Govori se, da bo imenovan za hrvatskega poslanika v Madridu.

Smrt na bojišču. Iz Gjurgjevca poročajo, da je 28. aprila padel v borbi absolvirani pravnik in rezervni poročnik Josip Balatinec.

Junaštva polkovnika Francetiča v stihih. Te dni izide v Zagrebu knjiga o junaštvih pokojnega ustaškega polkovnika Jure Francetiča. Stihe je napisal Josip Križanac, ki je sodeloval v vseh bojih »Črne legije«. Križanac je po poklicu čelavec na žagi.

Tečaji za napadalne oddelke. Pretekli mesec je poslalo poveljstvo ustaške mladine 15 podčastnikov v Ogulin, Banja Luko, Bijeljino, Osijek in Brod na Savi, da prirede tečaje za napadalne oddelke ustaške mladine. Hrvatski listi poročajo, da so tečaji dobro uspeli in da so bili napadalni oddelki v nekaterih krajih preizkušeni že v borbi. Ustaški napadalci imajo posebno uniformo, in sicer črne kape, zeleno bluzo, zeleno srajco in črne hlače. Napadalni oddelki bodo v kratkem ustanovljeni po vseh večjih krajih države.

Za zaključek rumunskega kulturnega tedna je bilo v nedeljo medržavno tekmovanje v namiznem tenisu med Romunijo in Hrvatsko. Radijska postaja pa je oddajala predavanje dr. Ivana Esiha o Hrvatih v Rumuniji in predavanje prof. Žanka o rumunski ljudski umetnosti. Hrvatski radio je v nedeljo oddajal tudi rumunsko glasbo.

Za gradnjo zvezdarne se zavzema v »Novi Hrvatski« Miro Mance. Pravi, da bi bil najprimernejši kraj vrh Medvednice ali vzvišina Prozorje nad Dugim Selom. Za notranjo ureditev zvezdarne, pravi Mance, ima Hrvatska pravico na del opreme in aparatov bivšega vojno geografskega zavoda v Beogradu. V ta namen so imeli pristojni činitelji v Zagrebu že razgovore.

Otvoritev nove bolnišnice v Novem Vinodolu. Pred dnevi je bila svečana otvoritev nove vojaške bolnišnice v Novem Vinodolu. Za hrabre borce so oblastva dala na razpolago najboljši in najlepši hotel v Hrvatskem Primorju.

Velik uspeh koncertov po želji. Pred dobrim mesecem je začela radijska postaja v Zagrebu z novim nizom koncertov po želji. Kot pogoj je stavila, da je vsaki želji treba priložiti 20 kun za ranjene hrvatske borce. Prvih osem koncertov v aprilu je vrglo 57.300 kun.

Velika glasbena prireditev bo v hrvatskem radiu v soboto 22. t. m. ob 20.10. Sodelovali bodo nemška vojaška godba, godba vzgojnega oddelka oboroženih sil, moški radijski zbor, simfonični orkester, radijski orkester in številni nemški in hrvatski solisti. Dirigirala bosta Otmar Buchholz in Lovro Matačič.

Obdelana zemlja v zagrebški občini. Iz hrvatskih listov povzemamo, da je na področju zagrebške mestne občine 1711 ha njiv, vrtov in sadovnjakov, travnikov je 1100 ha, vinogradov 235 ha, pašnikov 31 ha in 830 ha gozdov. Neplodne zemlje je na področju zagrebške mestne občine 2530 ha.

Preskrbo s premogom priporoča urad za razdelitev kuriva zasebnikom že v poletnih mesecih, ker bodo rudniki od novembra dalje do prihodnje pomladi dobavljali premog samo industrijam in za državne potrebe.

Nova vrsta zločincev - tatov električnega toka se je v Zagrebu precej pomnožila. Hrvatski listi poročajo, da je mestna občina izsledila že več krivcev, ki so vso zimo kurili električne peči in štedilnike ter uporabljali vse mogoče aparate in motorje z ukradeno elektriko. Nekateri tatovi so morali občini povrniti do 100.000 kun za elektriko, nekaj pa je bilo izročenih kriminalnemu oddelku policije in sodišču.

Strašna avtomobilska nesreča. Pretekli petek je v Kladičevi ulici v Zagrebu neznan tovorni avtomobil podrl Anko Marjanovićevo in Vero Ivančićevo, ki sta prečkali cesto. Vera Ivančićeva je obležala na mestu mrtva, Marjanovićeva pa so s hudimi poškodbami pripeljali v bolnišnico. Šofer je po nesreči odpeljal naprej, kakor da se ni nič zgodilo. — Prav tako je v petek tramvaj na Ilici podrl 60letno Marijo Voplakalovo, ki je hotela iti čez cesto. Udarec je bil tako silen, da je ponesrečenka kmalu po prevozu v bolnišnico umrla.

Gospodarstvo

Umetna tekstilna vlakna v svetovnem gospodarstvu

Švedski list »Svensk Utrikeshandel« je nedavno objavil zanimive podatke o razvoju svetovne proizvodnje umetnih tekstilnih vlaken. Ta proizvodnja se je v vojnih letih povečala ne samo v evropskih državah, temveč tudi v prekomorskih. Nagli razvoj proizvodnje celulozne volne je dovedel do tega, da je že leta 1940 svetovna proizvodnja celulozne volne nadkrilila svetovno proizvodnjo umetne svile. Leta 1939 je znašala svetovna proizvodnja umetne svile 506.000 ton in svetovna proizvodnja celulozne volne 462.000 ton; leta 1940 se svetovna proizvodnja umetne svile ni več dvignila in je znašala prav tako 506.000 ton, medtem ko se je proizvodnja celulozne volne povzpela na 543.000 ton; leta 1941 pa je znašala svetovna proizvodnja umetne svile 445.000 ton in svetovna proizvodnja celulozne volne 581.000 ton.

V Zedinjenih državah, ki so se pred vojno posvetile zgolj proizvodnji umetne svile, je zadnja leta začela naglo naraščati tudi proizvodnja celulozne volne, ki je leta 1941 dosegla 55.000 ton, nasproti 36.000 in 24.000 ton v prejšnjih dveh letih. Proizvodnja umetne svile pa je v Zedinjenih državah v tem letu narasla na 206.000 ton, nasproti 176.000 in 149.000 tonam v prejšnjih dveh letih. Te številke so tem bolj značilne, ker so Zedinjene države glede na ogromno proizvodnjo bombaža, dolgo časa zanemarjale proizvodnjo umetnih tekstilnih vlaken.

Na Japonskem je proizvodnja umetne svile v zadnjih letih nekoliko nazadovala, in sicer na 90.000 ton, proizvodnja celulozne volne pa je bila stabilna na višini 135.000 ton.

V evropski proizvodnji zavzemata najvažnejše mesto Italija in Nemčija. Proizvodnja celulozne volne je v Italiji leta 1941 dosegla 113 tisoč ton. Ker se je italijanska proizvodnja v večji meri dvignila kakor svetovna proizvodnja, je Italija s svojo proizvodnjo celulozne volne dosegla v svetovni proizvodnji že delež skoraj 20 %, medtem ko je pred dvema letoma ta delež znašal 17.5 %. V svetovni proizvodnji umetne svile je Italija obdržala svoj delež okrog 10 %.

Nemčija je svojo proizvodnjo celulozne volne do leta 1941 dvignila na 248.000 ton. Tudi delež Nemčije v svetovni proizvodnji celulozne volne se je nadalje povečal na 43 %. V proizvodnji umetne svile pa je Nemčija obdržala svoj delež 14.5 %.

V vojnih letih se je s pomočjo italijanskih in nemških podjetij znatno razvila proizvodnja celulozne volne tudi v ostalih evropskih državah (Francija 57.000 ton, Belgija 17.000 ton, Švedska 15.000, Norveška 9000, Švica 8000, Nizozemska 8000). Tako je računati da bo evropska proizvodnja celulozne volne izven Italije in Nemčije v kratkem dosegla 150.000 ton.

Posamezne evropske države, ki so bile prej navezane v znatni meri na uvoz celuloze, so se tudi na tem področju osamosvojile. Tako izdeluje v številnih državah celulozo za umetna tekstilna vlakna iz bukovega in topolovega lesa, deloma pa tudi iz slame. Italija je v izrednem obsegu povečala proizvodnjo celuloze iz trsja. Po italijanskem vzorcu se je proizvodnja celuloze iz trsja pričela razvijati tudi v drugih državah.

Med umetnimi tekstilnimi vlakni ima veliko bodočnost tudi umetna volna iz kazeina, ki se izdeluje po postopku italijanskega inženirja Ferrettija. Proizvodnja te kazeinske volne, nazvane »lanital«, je znašala v letu 1941 okrog 25 milijonov kg. Pri tem odpade pretežni del na Italijo in Nemčijo. V poizkusnem stadiju pa je ta proizvodnja v Zedinjenih državah, Angliji, Nizozemski, Belgiji in Sovjetski Rusiji.

Tik pred vojno so se pojavile nove docela sintetične vrste umetnih tekstilnih vlaken, ki se razlikujejo od prej imenovanih v tem, da se pri njihovi proizvodnji ne uporablja nobena rastlinska niti živalska surovina, temveč sta osnovni surovini premog in apno. Ta proizvodnja teh docela sintetičnih vlaken je znašala leta 1941 8 milijonov kg. V to skupino spada umetna svila »nylon«, ki je izredno elastična, močna in trpežna in so jo najprej pričeli izdelovati v Zedinjenih državah, danes pa se izdeluje tudi v Italiji. Podobna je vrsta umetne svile »vinyon« ki jo izdelujejo v Angliji. Nemčija pa je dosegla velike uspehe s svojimi PC-vlakni za tehnične svrhe in s svojo sintetično svilo »perlon« ki nadkriljuje po teži, trpežnosti in elastičnosti tako naravno svilo kakor tudi volno.

Gospodarske vesti

= **Pred pričetkom žetve v Južni Italiji.** V bližnjih dneh se bo v Južni Italiji pričela žetev zgodnjih vrst pšenice. Letos bodo prvikrat pričeli poslovati občinski uradi, ki bodo kontrolirali pravilno oddajo presežkov kmetijske proizvodnje in bodo sodelovali s korporativnimi organi. Vreme je bilo v zadnjem tednu ugodno. V Severni in Srednji Italiji je padel nujno potrebni dež, ki je zlasti koristil koruzi. Oddaja presežkov iz lanske letine je zaključena. V splošnem je pričakovati dobro letino. Generalni obdelovalni načrt, ki se letos prvikrat izvaja, je bil izvršen v celoti. Pri nekaterih vrstah žita je dejansko posejana površina celo večja kakor je bila predvidena.

= **Zasedanje mednarodne komisije za tobak v Rimu.** V zvezi z mednarodnim znanstvenim institutom za tobak v Bremenu posluje mednarodna komisija proizvajalcev tobaka, ki se bo letos sestala na redno zasedanje v Rimu. Na dnevnem redu so važna tehnična in gospodarska vprašanja evropskega gospodarstva s tobakom. Na zasedanju bodo zastopane naslednje države: Italija, Nemčija, Belgija, Bolgarija, Rumunija, Madžarska in Španija. Italijanska monopolska uprava je o priliki tega zasedanja priredila v prostorih Mednarodnega poljedelskega instituta v Rimu razstavo tipičnih vrst italijanskega tobaka s posebnim ozirom na one vrste tobaka, ki so sposobne za izvoz na evropski trg. Italija je namreč v zadnjih letih toliko dvignila svojo proizvodnjo tobaka, da je pričela tobak tudi izvažati.

= **Italijanska proizvodnja konoplje.** Med državami, ki pridelujejo konopljo, je Italija v okviru svetovne proizvodnje na prvem mestu z letno proizvodnjo 120.000 ton. Na drugem mestu je bila pred vojno Sovjetska Rusija, ki je pridelala okrog 10.000 ton, vendar je Sovjetska Rusija za to proizvodnjo potrebovala zaradi neracionalne proizvodnje petkrat večjo površino kakor Italija. Po pravkar objavljenih podatkih obsega industrija za predelavo konoplje v Italiji 420 obratov, ki zaposlujejo 44.000 delavcev. V teh obratih predelajo na leto 50.000 ton konoplje. Okrog 40.000 ton znaša na leto izvoz konoplje. V zadnjih letih je uspelo znatno povečati uporabo konoplje kot surovine v bombažni industriji, posebno odkar se konoplja v ta namen kotonizira. Sedaj se potroši na leto okrog 20.000 kotonizirane konoplje, ki se primeša bodisi bombažu ali drugim testilnim vlaknom. Kakšen pomen je pridobila konoplja za oskrbo italijanske tekstilne industrije s surovinami nam kaže že okolnost, da se brez škode za kakovost tkanin lahko primeša bombažu ali volni do 50% kotonizirane konoplje. Glavna pridelovalna področja za konopljo so v pokrajinah Neapelj, Ferrara, Bologna, Rovigo in Modena.

= **Praška mestna hranilnica — tretja največja hranilnica v Veliki Nemčiji.** Kakor smo svoj čas poročali, je s 1. januarjem t. l. Praška mestna hranilnica v obliki fuzije prevzela češko hranilnico, ustanovljeno leta 1825., in štiri praške okrajne posojilnice. S tem se je bilančna vsota praškega zavoda znatno povečala. Zaradi prevzema poslov Praška mestna hranilnica še ni mogla objaviti bilanco za preteklo leto, pač pa objavlja nekaj podatkov o stanju na dan 30. aprila t. l. Skupna vsota hranilnih vlog je dosegla ob koncu aprila 4647 milijonov Kč, t. j. za 245 milijonov več kakor ob koncu lanskega leta. Žirovne vloge so ob koncu aprila dosegle 1357 milijonov Kč. Vsota surove bilance je znašala 6289 milijonov. Pri tem obsegu poslov je Praška hranilnica tretja največja hranilnica v Veliki Nemčiji.

= **Racionalizacija v nemški proizvodnji električnih žarnic.** Nemška organizacija za elektrotehnično industrijo je izdala nove predpise glede zmanjšanja števila tipov žarnic, ki se smejo izdelovati. V bodoče bodo smeli v Nemčiji izdelovati samo 466 vrst žarnic, medtem ko so prej izdelovali 2200 vrst. Predvsem je prepovedano izdelovanje žarnic posebne oblike, (n. pr. žarnic v obliki sveče).

= **Kriza švicarske hotelske industrije.** Vojna v Evropi je hudo prizadela švicarsko hotelsko industrijo, ki je bila v znatni meri odvisna od prometa inozemskih turistov. Medtem ko je bilo v zadnjem letu pred vojno v Švici zabeleženih 8 milijonov nočnin inozemskih turistov, je število teh nočnin v lanskem letu padlo na 2 milijona. Ker je izpadel pretežni del prejšnjih inozemskih turistov, so se zmanjšali naravno tudi dohodki švicarske hotelske industrije. Ta izpadek dohodkov iz inozemstva se za dobo treh let ceni na 850 milijonov švicarskih frankov. Najbolj so prizadeti oni hotelski obrati, ki so bili urejeni predvsem za sprejem inozemskih gostov. Največ takih obratov je v znanem letovišču St. Moritz, ki je bilo zaradi izpadka inozemskih gostov najbolj prizadeto. Mestna občina v St. Moritzu se je morala zaradi tega obrniti na obligacijske upnike s prošnjo za znižanje obrestne mere in odložitev anuitetnih plačil za nekaj let. Občina ima za 7 milijonov frankov obligacijskih posojil in ne more za ta posojila več plačevati anuitet. Občina je predlagala, da bi se obrestna mera za dobo pet let znižala na polovico in da bi se za to dobo ukinila amortizacija posojil.

= **Francoska zunanja trgovina.** Pariška »Revue de l'Economie Contemporaine« objavlja prvikrat po sklenitvi premirja podatke o francoski zunanji trgovini, to pa deloma z rezervo, ker v prometu preko severnofrancoske meje ni bilo vedno mogoče kontrolirati celotne blagovne izmenjave. Francoski izvoz je znašal v lanskem letu 50.7 milijarde frankov (leta 1938. 30.5); od tega je odpadlo na izvoz v Nemčijo in Belgijo 42.0 milijarde (leta 1938. 6.0), na izvoz v francoske kolonije 6.5 milijarde (8.4) in na izvoz v ostale države pa le 2.2 milijarde (16.1). Imenovana revija pripominja, da so glede vrednosti blagovne izmenjave podatki za uvoz točnejši kakor oni za izvoz.

= **Uporaba slovaških kliringških terjatev v Nemčiji.** Že ob koncu lanskega leta je dobil slovaški finančni minister od parlamenta pooblastilo, da odkupi od slovaške Narodne banke za 700 milijonov Ks kliringških terjatev v Nemčiji, in sicer v zvezi z načrtom, da se kliringški saldo v korist Slovaške izravna na ta način, da bo slovaška država za izvedbo velikih javnih del naročila v Nemčiji razne stroje in naprave, ki jih bo plačala z nakupljenimi kliringškimi markami. V ta namen je bil sestavljen in odobren poseben investicijski proračun. Medtem so bila izvršena vsa potrebna naročila. Ker ta naročila presegajo vsoto 700 milijonov Ks, je te dni slovaški parlament pooblastil finančnega ministra, da odkupi za nadaljnjih 90 milijonov Ks kliringških terjatev.

= **Vojna kontribucija rumunskih židov.** Do 1. septembra t. l. bodo morali rumunski židje plačati vojno kontribucijo v skupnem znesku 4 milijarde lejev. Višina zneska, ki jo bo moral plačati vsak žid, bo točno določena. Če posamezni žid ne bo hotel plačati določenega zneska, bo z rodbino vred prepeljan v Transnistrijo, to je v ozemlje onstran Besarabije.

Po cepljenju zoper koze cepljenje proti davici

Ljubljana, 19. maja.

Po končanem cepljenju zoper koze se bo takoj prihodnji ponedeljek, 24. t. m., pričelo obvezno cepljenje proti davici in bo trajalo ves teden od 2. do 29. majnika.

K cepljenju morajo starši pripeljati vse nad 18 mesecev stare, še ne cepljene otroke, ki bodo letos v presledku 14 dni dobili dve injekciji. Poleg teh otrok pa bodo cepljeni tudi vsi oni, ki so bili lani že dvakrat cepljeni, letos še s tretjo injekcijo.

Otroci, ki prvih dveh injekcij še niso dobili, ne smejo takoj dobiti tretje injekcije, ker bi bila za še ne cepljene premočna in bi lahko povzročila težje neprijetnosti.

Zato starše opozarjamo, naj pri cepljenju natanko ločijo otroke, ki bodo letos prvič cepljeni, in otroke, ki so že lani dobili dve injekciji. Samo ti zadnji, že lani dvakrat cepljeni otroci, dobe letos še tretjo injekcijo.

Mestni fizikat vodi o cepljencih strogo evidenco in je pripravljen dati potrebna pojasnila.

Ing. France Urbas:

Naša rodbinska in hišna imena

Svojo zgodovino ima Jemec, ki je nekdaj pomenilo toliko kakor zdaj talec, osebni porok. Ime je nastalo od tod, ker so takrat jemali jemce — talce. In kogar so vzeli, je bil jemec.

Jamljič je toliko kakor razor, pa označuje ta izraz pri razstreljevalnih delih v rudnikih, kamnolomih tudi tisto jamasto zaseko, razor ob strani naboja, ki naj izdejstvuje večji in boljši razstrelilni učinek.

Vendar naši Jamljiči menda niso opravljali prav takšnega posla. Po mojem je z njimi tako, da so imeli ti Jamljiči samo razoran jamljičast obraz. Kaj ni morda ista stvar tudi z imenom Gubec?

Jeran je ime posebne vrste dleta, ki ima v primeri z običajnim dletom rezilo poševno prisekano, tako da ostrc, ostrina pri rezanju postopoma prihaja do rezanja kolikor globlje potiskamo dleto v les.

Jeretin je staro ime za krivoverca, pa so naši Jeretini nasledniki takšnih ljudi.

Jerič je isto kakor iver.

Ne bom pojasnjeval imen: Kajžar, Kočar, Klepar, Kmet, Kosec, Kovač, Kovačič, Kožuh, Kruh, Kramer, Krojač, Krovec, Kuhar, Kuharič, Kvas, Klobasa, Klobučar, Klopčar, Kožar, Klinar, Klinec, Kadilnik, Košar, Kolar, Kolarič, Koledník, Kurent, Kurnik in še drugih podobnih.

Kamenšek je najbrže bival na kamnitnih tleh, kamnitnem svetu.

Kamenar pa je ali klesal in obdeloval ali tudi samo lomil in pridobival kamen.

Kamernik je bil imeniten sobar (Kämmerer).

Kabljič pomeni majhen kabelj, kebelj ali žehtar, kamor molzejo mleko izpod krav.

Kačnik je seveda dobil svoje ime po rastlini kačniku. Kamnina, mineral serpentin se slovenski zove kačnik.

Domačim, hišnim stopam za pogon na nogo in v katerih phajo kašo pravijo kašnik. Kdor pa rad je kašo — otroško pašo — mu rekajo kašnik (Kašnik).

Kašpret je iz nemščine ponašeno ime za nekakšno sirovo juho.

Kladnik pravijo onemu kraju ali prostoru, kjer polagajo — kladijo — živini krmo.

Kleščar kleščari oraču, t. j. drži klešče za klešnik pri plužni in s tem vodi drevo = plug po pravem tiru. Od tod ime za naše Kleščarje in Klešnike. Imena pričajo, kako ni bilo svojedobno oranje kar nič lahek in prijeten posel ter so imeli orači precej truda in muke s svojimi primitivnimi, po večini samo lesenimi drevesi = plugi.

Kupljenik je vsekakor zanimivo ime, ki pomeni suho mero za žito ter drži toliko kakor mernik. Sama beseda nam razloži, da so se držali v starih časih lepega pravila: Dobra mera in vaga v nebesa pomaga. Merili so kupoma in zvrhoma in kupili (vrhali) kupljenik. Menda se gospoščine niso držale tega pravila, kakor pričajo razne pritožbe tlačanov. Ubirale so dajatve žita v mutih, ki so nekaj več držali, oddajali in odprodajali pa so v starih = vaganih — pa najbrže ne zvrhanih. Torej ni dvojno knjigovodstvo nikak izum šele naše dobe. Tlačani so seveda bridko občutili to dvojno mero, pa je že takrat bilo polno pritožb zaradi takega postopanja.

Kopitar je rezljal kopita. Neka vrsta živali, ki ima kopita se imenuje tudi kopitar in kopitarji.

Prešeren je v znanem sonetu nesmrtno in uničujoče zavrnil svojega mogočnega in imenitnega nasprotnika Jerneja Kopitarja, ko je njegovo ime vzporedil z Apelovim čevljarčkom ter obeh kopitnih in starokopitnih mož pikolovsko kritiko.

Kopitar bi bil tedaj po Prešernu tudi čevljar, ki si je sam rezljal svoja kopita. To pa je kar verjetno. Svojedobno si je vsak rokodelec ali obrtnik sam delal in izgotavljal svoje orodje in priprave. Moj oče je klobučaril ter sam ob zimskih večerih rezaril lesene oblike — oglavne kalupe — oglavja ali tudi običajno form. -a, imenovane.

Kobila, Kobilica, Kobilca so pogosta naša imena. Živali tega imena odnosno imen pozna vsakdo. Eno je ovekovečil Levstik v svoji Krpanovi kobili, druge vrste skačejo kot prijetni žužki med travo.

Imamo pa še celo vrsto priprav in naprav z imenom kobila. Rezilni stolici ponekod pravijo kobila; dalje imenujejo vsako stalo, stojalo ali stolico na štirih nogah ki nam služi za držanje kakšnega težjega predmeta n. pr. drva žagamo na kobili; gostilničar položi sodček piva, preden ga nastavi, na kobilo. Kobila je tudi lesena tri- ali štirinožna stolica z vdelano babico za klepanje kos, kakor jih ponekod prevažajo kosci s seboj na senokoše. Pri mostovih in nešteto drugih tehničnih delih ležijo podolžni nosilci na kobilah

Končina je krajevec, krajnik, krajec ali ona deska na kraju in koncu, ki pri žaganju ostane zadnja in je po zunanji strani še obla. Krajec pri hlebu vsakdo pozna in marsikdo ga zelo ceni, zlasti otroci trdih zob in lačnih ust. Krajce in krajevce včasih čudnih in nemogočih oblik občudujemo na ženskih klobukih. Vendar se mi zdi, da so dobili vsi Končine, Krajniki, Krajci svoja imena od tod, ker so prebivali kje na koncu, ob robu ali na kraju naselja. Saj imamo tudi naše Robnike.

Koritnik je koritasta opeka, tudi žlebnjak imenovana. Ime pa bi označevalo stanovalca v kakšni globoki, koritasti dolini, saj imamo polno krajevnih imen, n. pr. Korita, Zakorita, v Koritih. Koritar pa je bil pač izdelovalec korit ali neck. Seveda je novodobno življenje dalo izrazu koritar neprijeten prizvok nekakšnega prisklednika, kar pa za vse te naše imenjake ne velja, ker so podedovali svoje lepo ime po svojih prednikih, ko še ni bilo tokšnih zajedavcev v gospodarskem življenju.

Kosar je kovač kos ali dober kosec = kosar. Vipavski fovč(ek) ima naše pristno domače ime kosar, kosir ali koser.

Krošljek, Krošljin so pomanjševalnice za krošelj, večji kosar ali krivec, tudi klestivnik in hojnik imenovano rezilo.

Krivec pomeni tudi čevljarski nož. Jurčič je pač namenoma imenoval svojega čevljarja v Desetem bratu prav za Krivca. Seveda so več ali manj krivci tudi vsi tisti, ki jih kličejo pred paragrafe, pa včasih tudi oni, ki jih kličejo ali sami krivijo zakone s krivimi paragrafi. Naši fantje so včasih kaj radi nosili lepe krivce na klobukih in ti krivci za klobuki so prepogostokrat zakrivili marsikak spor in svajo.

Ali je Jurčič pravo zadel? Katero ime ali pojem je botroval našim Krivcem, Krivicem?

Kaj pa krivec = sever, ki včasih mrzlo in strupeno vleče od gorá, da nam gre mraz prav do kosti. Ni izključeno, saj imamo tudi imena Burja, Burjica, Burnik pa Jug in Sever.

V isto vrsto imen kakor Kosar, Krošljek, Krošljin, Krivec spada tudi Krnec ki označuje nož, rezilo, s katerim krnimo, okrnjavamo = obrezujemo in obsekavamo drevje, trto.

Pleteršnik sicer ne navaja izrazov krnec niti krnež v pomenu pohabljenec, okrnjenec. Pa se mi vse tako zdi, da sem slišal ta izraz v tem pomenu: Takle krnjav krneža Zato mislim, da pomeni morda krnec tudi okrnjenega človeka ali žival. Sicer pa bi bili naši Krnci in Kernci pač v sorodu s Kosarji, Krošljeki, Krošljini in Krivci.

Mafalda Favero v „La Bohème“

Gostovanje sloveče italijanske primadone Mafalde Favero v Puccinijevi »La Bohème« je pritegnilo pozornost izbranega občinstva, ki je napolnilo vse razpoložljive prostore. Nastop te pevke svetovnega formata in imena je ustvaril v avditoriju in na odru tisto svečano in povzdigujoče razpoloženje, ki povečuje sprejemljivost občinstva, prav kakor dviga umetniško raven in povzroča skrito tekmo sodelujočih. Tako smo zopet dobili prav dostojno, da, za nas že kar reprezentativno predstavo Puccinijeve mojstrovine.

V ospredju zanimanja je stala odlična gostja, ki jo je občinstvo pozdravilo s ploskanjem, ko se je bila pojavila na odru in pri kateri ni štedilo s priznanjem na odprtem odru in posebej še po posameznih dejanjih. Mafalda Favero je prinesla k nam avtentični in pristni izraz visoke pevske kulture, kakor ustreza slavni italijanski tradiciji. Lepota, polnost in probojnost glasu z njegovimi krasnimi in toplimi toni v vseh legah je uravnovešena s tehničnimi odlikami petja in z umetničino osvajajočo igro. Mimi se v interpretaciji ge. Favero nekoliko razločuje od naših vzorcev, ki so vsi poudarjali zadržanost in lahno sentimentalnost. Gostjina Mimi je bližja tistim pariškim prijateljicam bohemov, kakor jih je opisoval Murger: njen nastop je živahen, njena koketnost neprikrita, v zadnjem dejanju pa se kljub vsemu nadihu lahkomiselne veselosti v Mimem prejšnjem vedenju oglaša iz globokega njena čista človečnost in srčna nepokvarjenost. S svojim petjem in igro si je ga. Favero pridobila vse poslušalce. Bila je zopet in zopet klicana pred rampo in obdarjena s šopki.

Izmed ostalih sodelujočih nas je posebno zanimalo, kako se bo obnesel ob taki partnerici Lipušček kot Rudolf. Reči je treba, da se je s svojim ne ravno zelo voluminoznim, vendar pa toplim in prikupnim tenorjem prav dobro postavil in dosegel takoj v prvem dejanju aplavz na odprtem odru. Tudi v duetih se je njegov glas lepo zlival z glasom gostje. Vsekako lahko šteje mladi pevec ta svoj nastop med posebne uspehe, ki utegnejo biti še večji, če se bo pevsko ugodno razvijal in napredoval zlasti v dramatskih kvalitetah igre. Druga zanimivost predstave je bila Heybalova kot Musetta. Z nekaterimi izrazito igralskimi poudarki, ki samo znova dokazujejo njeno globoko segajočo dramatsko naturo, je dala Mimini prijateljici toliko prepričljive in naravne toplote, da je igralsko in seveda pevsko docela osvojila občinstvo. V ostalih vlogah smo slišali nekatere najboljše soliste (Betetta in Primožiča), dalje Dolničarja, Zupana, Anžlovarja i. dr. Predstavo, katere režija in scena je delo C. Debevca, je uspešno vodil dirigent D. Žebre.

Navzoča sta bila Eksc. Emilio Grazioli s go. soprogo, Eksc. Gambara in drugi odličniki.

Mladi gojenci piloti neke šole za lovska letala

Pouk našim kmetovalcem

Vsaka rastlina potrebuje vodo iz dveh virov. Prvič ji voda služi kot hrana, ker iz nje jemlje kisik in vodik za tvorbo novih organskih snovi, drugič pa uporablja rastlina vodo kot prenosno sredstvo, ker samo hrana, raztopljena v vodi, se da vsrkati s koreninskimi dlačicami in more krožiti po organizmu rastline. Žal, tako čitamo v »Kmetovalcu«, padavine niso porazdeljene tako da bi padale baš takrat, ko jih posevek najbolj potrebuje. Tako na primer v juliju, ko pogosto ne pade niti kapljica dežja, stvori koruza okoli 1100 kg suhe materije na ha, in za to je potreben 5 mm visok sloj vode. Če torej hočemo imeti zadovoljivo žetev, je naša dolžnost, da varujemo vsako kapljico zemeljske vlage. To pa moremo doseči samo z razunim obdelovanjem in pametno štedljivostjo.

Za primerno varčevanje z vlago veljajo tri pravila,

na katera je treba vedno misliti pri obdelovanju naših polj. Prvič: zemljo je treba tako obdelati, da korenine naših kulturnih rastlin z lahkoto prodirajo skozi njo in se v njej morejo razvijati, ker taka zemlja more vpiti tudi največ padavin. Drugič: zemlja se mora samo toliko sesesti, da se more vzpostaviti potrebna kapilarnost. Tretjič: nastalo kapilarnost je treba na površini prekiniti in zemljo med letom, če le mogoče, samo plitko obdelati. Obdelovanja, ki povoljno vplivajo na gospodarjenje z vlago v zemlji, so v pravkar izišlem »Kmetovalcu« podrobno opisana.

V kmetijstvu je setev najvažnejše delo

pravi »Kmetovalec« v drugem članku o setvi. Zato je potrebno, da tisti, ki se z njo bavi, zna vse potrebno, da mu delo čim bolj uspé. Najvažnejše je pri sejanju in semenu, da vedno mislimo na znani zakon o minimumu, ki nas uči, da je uspeh posevka odvisen od tistega činitelja, ki je proti ostalim v manjšini; to je: od tistega, ki je najmanjši, najslabši, pa naj bo to neko hranilo ali voda, svetloba, slabo seme ali slaba obdelava. Čeprav nismo v stanju v celoti spremeniti podnebja, ki je tudi eden izmed činiteljev po zakonu o minimu, moremo vendar vplivati na neke prirodne činitelje in povečati pridelek, če te prirodne činitelje spoznamo in pametno uporabljamo. Zato se napredek posedinca pa tudi celega naroda meri po možnosti in jakosti vpliva, oziroma po premagovanju prirodnih zakonov, kar je v kmetijstvu najvažnejše. Seme mora biti pravo, a vrsta in lastnosti tiste, ki jih želimo. Zato je važno, da kupujemo seme samo tam, kjer v to lahko popolnoma zaupamo. Ni dovoljno, če seme dobro kali, temveč mora zelo dobro kaliti. Seme mora biti čisto in zdravo. Najbolj priporočljivo je selekcionirano seme, ki je opleme njeno v znanstvenih zavodih. Če pa si seme pripravljamo sami, mora izvirati od zdravih in popolnoma dozorelih rastlin.

Sadite buče za izdelavo olja!

O tem smo že večkrat pisali v »Jutru«. V »Kmetovalcu« pa obravnava to zadevo inženir France Mikuž. Sredi maja posejane buče začnejo dozorevati v septembru. Plodovi so zreli, ko se večina listja posuši in buča votlo zadoni, ako jo potrkamo. Popolna zrelost buč je najmerodajnejša za visok odstotek olja v semenu. Zato se je vedno treba držati pravila, da se pod nobenim pogojem ne trgajo buče pred popolno zrelostjo in da plodovi vsaj nekaj tednov še podozorijo, ko jih spravimo z njiv pod napušče poslopij. Preden začnemo buče krmiti, poberemo iz njih seme, ga posušimo in spravimo na suhem zračnem prostoru, dokler ga ne oddamo v tovarno, kjer se stiska iz njega olje zelo prijetnega okusa. Glede sort, ki naj se pri nas pridelujejo, se upoštevata: štajerska navadna buča in ona oblika domače buče, ki vsebuje največ polnih, velikih in na olju bogatih pešk. Pridelki dobrih sort bodo znašali okoli 50.000 kg buč na ha. Iz teh dobimo okoli 1000 kg semena, iz tega pa 250 kg olja in 650 kilogramov oljnih tropin. Kdor bo buče in sončnice sadil in spoznaval njih pravo vrednost za ljudsko prehrano in živalsko krmo, jih ne bo nikdar več opustil. To lahko povedó že oni posestniki na Dolenjskem in Notranjskem, ki so lani pridelovali ti dve oljni rastlini. Kdor si še ni preskrbel zadosti semena, ga lahko dobi pri tvrdki Hrovat & Komp., Ljubljana, Bleiweisova cesta 1 a.

O razredčenju krošenj pri donosnem sadnem drevju

čitamo poleg drugega v »Kmetovalcu«: Neverjetno je, koliko napak še vedno delamo pri razredčenju krošenj. Če v meščanskih vrtovih v tem pogledu ni vse v redu, je razumljivo, saj meščanu ni nujno potrebno znati načela umetnega sadjarstva, ko lahko za takšna dela najme veščaka. Drugače pa morajo na to gledati kmetje. Sadjarstvo je — in če ni, naj postane — donosna panoga za kmetijstvo. Lepo negovan sadovnjak je obenem okras kmetije in ponos gospodarja Zaradi donosa kakor tudi zaradi ponosa se moramo naučiti pravilno negovati sadno drevje, sicer nismo gospodarji, temveč brezbrižni šušmarji. Sicer sedaj ni pravi čas pisati o tem, storjeno pa je to z namenom, da bi gospodarji skozi leto večkrat opazovali svoja drevesa in z razmišljanjem sami prišli na to, kako bodo prihodnjo zimo krošnje razredčili. Opozarjamo torej naše sadjarje na poučni članek v »Kmetovalcu«.

„Jutrovi“ oglasi
so najboljši prodajalci
in nakupovalci

Severni steber Pacifika

Južni rob Beringovega morja, katerega tvori skoro 2500 km dolga veriga Aleutskih otokov je megleno področje, na katerem so mogoče bitke in spopadi večjega obsega le v poletnih mesecih. Amerika je to otočje utrdila ter je v bližini Aljaske začela graditi tudi cesto. Vse to je storila s prozornimi nameni vojaškega značaja.

V te tehnične in vojaške priprave za pohod pa so udarili Japonci, ko so 7. junija 1942. zasedli zapadne Aleutske otoke. Krdelo japonskih bombnikov je napadlo istočasno letalsko in podmorniško oporišče Dutch Harbour ter ga razdejalo. Tako je bil zadan prestižu Zedinjenih držav hud udarec. Japonci so s svojimi operacijami prenesli vojno v kraje, kjer so se smatrali Američani za popolnoma varne. Še sanjalo se jim ni, da bi Japonci tukaj poskusili z invazijo, posebno še zategadelj, ker je na Aleutih cela vrsta še delujočih vulkanov.

To kar so smatrali vsi za nemogoče, pa se je zgodilo. Japonci so zasedli in utrdili otoka Atu in Kiska. Japonska okupacijska vojska je z velikimi žrtvami prenašala težave zasedbe, ki je bila vse prej nego lahka. Storili so to v zavesti, da povzročajo Severni Ameriki ogromno škodo ker motijo njene načrte v Pacifiku. Nobenega dvoma pa ni bilo že tedaj, da se bo nasprotnik prej ali slej skušal zopet polastiti Aleutskih otokov.

In res, v okrilju goste megle so se 12. maja Američani približali otoku Atu. Otvorili so operacije z obstreljevanjem močnega topništva na ladjah, obenem pa so začeli japonske postojanke bombardirati iz letal. Izkrcanje jim je uspelo. Znatno šibkejše japonske posadke pa niso takoj odnehale. Zaplele so močnejše ameriške sile v spopade in borbo, ki še sedaj ni zaključena. Povod za napad na otok Atu je dalo Američanom pač sporočilo, da se Japonci na otoku utrjujejo. To Američanom ni bilo povšeči. Zato so poslali v boj proti Japoncem najprej letalske oddelke, nato pa še ekspedicijsko vojsko. Kakšen uspeh bo ta dosegla, ni mogoče povedati, ker so operacije še v razvoju. Vsekakor za Japonce ta napad ni prišel nepričakovano, ker so že delj časa opazovali ameriške izkrcevalne priprave.

Kakor pa je bila svoj čas sreča mila japonskim napadalcem, tako so zdaj v ugodnem položaju novi napadalci Američani. Tem se je posrečilo, da so stvorili nekaj predmostij, ki pa so slej ko prej izpostavljena močnim protinapadom Japoncev. V nekem nočnem napadu so Japonci potisnili Američane zopet proti južnemu nabrežju, dočim divja na severu še vedno huda bitka. Na vzhodnem nabrežju so Japonci potisnili ameriške čete nazaj že zvečer 12. maja ter jih uničili. Z vedno novimi izkrcevanji so skušali Američani vrzeli v svojih vrstah izpopolniti ter so se pri tem posluževali tudi topništva in letalstva. Ker leži težišče borbe med Japonsko in Zedinjenimi državami slej ko prej v južnem in jugozapadnem Pacifiku, domnevajo v japonskih krogih, da gre pri sedanji ameriški akciji samo za prestižen uspeh.

Otok Atu je najzapadnejši člen skupine Aleutskih otokov, katere je odkril Vitus Bering l. 1741. V dolžino meri 100 km, v širino pa 50 km, ter je ves gorat. Vršaci njegovih gora dosežejo višino 1000 m. Če pogledaš otok iz zraka, se nudi očem silno razdrapana slika divje pokrajine. Vzhodnejše ležeči sosedni otok Kiska je doslej še nedotaknjen od bojev. Američani še niso z ničemer pokazali, da bi se hoteli lotiti tudi njega.

KULTURNI PREGLED

Začetek umetniške poti

Eno najtežjih in najbolj spornih vprašanj na področju slehernega umetnostnega ustvarjanja, pa naj gre za glasbo, za upodabljajočo umetnost ali za poezijo, je vprašanje: Kdaj se začenja umetnost? Lahko bi ga postavili tudi bolj konkretno: kdaj se začenja umetnik? Kje je prehod iz začetniškega, šolskega doraščanja in zorenja, od priprav, od tako rekoč obrtnega likanja in oblikovanja, k tisti visoki, a nikdar jasno razmejeni stopnji, ki se imenuje: umetnost in umetnik?

Vsi, ki so dojemljivi za pristnost in dragocenost umetnostnega izraza, čutijo, da so nekje meje in prehodi, vendar je duhovni vid, ki jih more edini raziskovati in dognati, dostikrat preslab, da bi jih videl zlasti v tistem stanju, ki ga je nekdo imenoval »jutranji svit umetnika«. Je to čas njegovega razvoja iz brezosebnega in začetniškega v individualno značilnost in zrelo dognanost, iz megleno-nejasnega v sončno zaokroženost umetniške osebnosti. Mnogi, ki so občutili v sebi nejasno svitanje umetnosti, ostanejo za vedno na tej stopnji, zajeti v večno, včasi tragično nasprotje volje in moči; prenekateri omahnejo, preden se jim je zjasnilo do kraja, drugi se skušajo vzdržati z vnanjimi sredstvi, s tvornim simulantstvom, z zvijačnimi triki, s podporo svojega »kroga« in z raznimi drugimi neumetniškimi sredstvi. Toda tako sleparjenje, pa naj bi bilo še tako uspešno pri občinstvu in njegovi duhovni kratkovidnosti, ima zoper sebe neizprosen sodni dvor, ki se imenuje Čas. Le-ta odpihne vse nedozorelo sadje z živega drevesa umetnosti in postavi »vse stvari na pravo mesto«. Je to ena tistih oblasti, ki lahko razveljavijo sleherno sodbo, obtožijo oproščene in oproste obsojene. Zoper njene pravdoreke v večno spornih stvareh umetniških okusov in interesov ni priziva.

•

Kdaj se začenja umetnik? Na tej kočljivi točki se tolikokrat sekata črti dveh gledanj in dveh teženj: umetniške ambicije in kritikove dejavnosti. Zaradi tega nastajajo mnogi spori, osebne nevšečnosti in včasi kar dramatični spoprijemi. Umetniška ambicija je pač mnogo pogostejša kakor umetniška sposobnost. Dostikrat niti ne gre za zavestno simuliranje; ne, nasprotno: vera in zaupanje v lastno umetniško vsebino sta toliki in tako združeni s potrebo uveljavljanja, da zadušita slehern dvom. Zaradi tega ima vesten, odgovoren in soposoben kritik kot predstavnik javne umetniške vesti in zavesti najtežje delo tam, kjer prihajajo navzkriž osebna ambicija in visoke umetnostne zahteve. Stvarjalni umetnosti je tuje vse, kar nima njenega skrivnostnega daha, njene božanske milosti. Kako deli to milost, kako naj si jo človek pridobi — to je njena zadnja, morda nerešljiva skrivnost. Umetnost ima svoje predestinirance. Njena milost je genij, je talent; ona je v nečem, kar se ne da trajno in uspešno nadomestiti z nikakim surogatom, z nobeno ponarejevalsko spretnostjo. Najtežji konflikti nastajajo tedaj, ko se jame osebno hotenje spoprijemati s skritim zakonom umetniške predodločbe. Kritik, ki zastopa — v kolikor je iskren in sposoben — umetnost, dobi v razočaranih očeh nesojenih umetnikov podobo sovražnika in vampirja. Toda spor je neogiben in v njem se najprej čistijo umetniške stvaritve in dozorevajo umetniki.

Kajpak kritikovo duhovno oko je premnogokrat kratkovidno ali zamegleno. Nekoč sem našel pri pariških bukinistih ob Seini knjižico, v kateri je neki hudomušni nasprotnik slovstvene kritike (zdi se mi, da je imel blagodejno ime Prud'homme) zbral vse kritike o prvih izdajah poglavitnih francoskih romanov 19. stoletja (Flauberta, Stendhala i. dr.). Takšno čtivo za tiste, ki omalovažujejo kritike, ker menijo, da bi bili morali dospeti k istim sodbam, če bi bili kaj prida! Kaka protislovja, dasi so podpisana tudi z imeni, ki so še do naših dni ohranila nekaj svojega bleska! Že prebiranje te knjige bi razsvetljencu tiste vrste, kakor je Flaubertov apotekar Homais, zadoščalo za to, da bi proglasil kritike za sramotne nevedneže in podle izkoriščevalce ubogih avtorjev, ali, kakor je nekdo dejal: za ničvredne voglarje, ki žive od krvi umetnikov.

In vendar je prava, resna kritika velika in koristna tudi v svojih zmotah! Ti umetnostni don Quijoti, ki trdovratno ponavljajo nekaj splošnih resnic o lepoti in zahtevo po čim višjih kvalitetah in čim večji popolnosti umetniških stvaritev, so potrebni tudi tedaj, ko se bore z mlini na veter ali ko si natikajo brivsko skledo kot viteško čelado. Tako zvana negativna kritika, ki je le redkokdaj v resnici negativna, je ena izmed dobrih in zdravih preizkušenj v razvoju umetnikove osebnosti. V njenem krivem zrcalu se prenekekrati bolj pokaže prava podoba, kakor v blesku toaletnega ogledala prijateljsko prizanesljive ocene. Kdor ne vzdrži svetlobne rakete »negativne« kritike, samo kaže, da ni umetnik ali pesnik po božji milosti, marveč domišljav posnemovalec in nesposoben stremuh.

•

Vsi resnični umetniki so prestali preizkušnjo negativne kritike. Berimo življenjepise velikih pesnikov, dramatikov, muzikov in slikarjev: kakšne borbe za priznanje kolikšno prizadevanje, da bi z novim delom ovrgli slabe ocene prejšnjega! Četudi je človek v njih stokal od utaljenosti in sramu — umetnik v njih je že pripravljal zmago, ki je ne bo več mogoče zanikati. Zakaj stvarjalen umetnik pozna samo klic svojega daimona, ki se mu pravi nujnost; on mora ustvarjati, mora se izživljati, pa naj ga spremlja ne začetku poti še tako zlovešča senca neuspeha. Samo strahopeten simulant klone in vzdrhti pod prvimi zamahi kritike, in samo prazna ambicija se splaši, če je ob vstopu v umetnostno javnost ne pozdravijo fanfare blagodonečih superlativov in ničemernih laskanj. V razvoju umetniške osebnosti je malone nujno, da gre najprej in še pozneje večkrat skozi ogenj kritičnih pušic; že izpočetka naj zamenja naivno ošabnost s ponižnejšo avtokritiko, ne da bi pri tem žrtvovala dvoje potrebnih čednosti vere in zaupanja.

Neodgovorni superlativi v oceni prvih, še negotovih korakov na tleh umetnosti — ali celo na vijugasti poti do teh tal — so prenanoge zbegali in notranje pokvarili. Zadušili so marsikatero rast, ki bi utegnila dati kaj več. Umetnost ni nikdar imela tolike škode od tako zvanih negativnih ocen, kakor jih je imela od laskanj in pretiravanj v prezgodnji hvali. Ostra, vendar resna in pravična ocena prvih tvornih ali sicer samostojnih javnih poizkusov je resda znižala vzgon ambicije in ponižala osebno domišljavost, pokazala pa je, ali je stvarjalna potreba pristna ali ne. Tam, kjer je pristna in prvinsko globoka, se začenja po takih udarcih doba avtokritike; človek se vrne na izhodišče in skuša kvalitetno izboljšati vse svoje stvarjalno delo. Začenja tisti težki in žilavi boj za samostojni izraz, ki mu posihmal ni več konca. V umetnosti je dobro le redkokdaj tako, da bi ne bilo lahko še bojše. In če kritik vsili sposobnemu začetniku ta čut, je opravil veliko delo. Kdor ne more in ne ume prenesti graje in nezadovoljstva ter jih sublimirati v gonsko silo tvornega razvoja, kaže, da mu ni sojena dolga in uspešna pot. Tak poizkusnik naj se zadovolji s slepilnim aplavzom laskavih prijateljev in naj uživa ničemurno zadovoljstvo brezpomembnega, cenenega uspeha. Izvoljen bodoči umetnik pa ve, da je njegova pot drugačna: per aspera ad astra.

Za pospeševanje naše glasbene tvorbe

I.

V kritiki 12. simfoničnega koncerta je docent Glasbene akademije Marijan Lipovšek izrazil željo, da naj naši reproduktivni glasbeniki jemljejo v sporede tudi domača dela, da tako pomagajo komponistu v razvoju. Naj v zvezi s tem povem neke misli v premislek vsem, ki sodelujejo pri ustvarjanju naše glasbene kulture.

Četudi niso naša dela še na svetovni ravni, je vendar treba začeti, da bomo kdaj res dosegli to višino. Lipovškovo željo opravičujeta dva razloga. Prvi je ta, da si bo skladatelj ob poslušanju lastnih del (ob primerni izvedbi) za polovico skrajšal studij, oziroma za enkrat hitreje pospešil svoj razvoj, drugi pa je ta, da se bo narod z dobrimi komponisti kulturno povzpel višje.

Oglejmo si prvi razlog, namreč pospeševanje skladateljevega razvoja. Kakor sem v tem okviru že omenil, nam je treba pospešenega glasbenega razvoja, če hočemo, da bomo kdaj tekmovali z veličinami svetovnega formata. Če bi vsak komponist slišal dovolj zgodaj lastna dela, — kar je razumljivo — bi hitreje rastel in zorel, nego v nasprotnem primeru. Če še tako talentiran skladatelj nima prilike slišati lastnih del, bo zaostajal kljub najboljši volji za onimi, ki jim je ta prilika dana. Iz psihologije vemo, da je vsak razvoj odvisen od prirodnih nastavkov (podedovanje) in pa od okolice, ki šele omogoča razvoj. Lahko se torej zgodi in verjetno se

Kronika

*** Smrt viteza železnega križa.** S poleta proti sovražnikom se ni vrnil nadporočnik Günther Hannak, ki je bil lani poleti odlikovan z vitežkim križcem železnega križa.

*** Zvezni tajnik je nadzoroval Postumio.** V nedeljo popoldne je Zvezni tajnik obiskal Postumio ter se ustavil v ondotnem fašističnem domu. Sprejel je več političnih tajnikov, ki so mu poročali o udejstvovanju podrejenih organizacij.

*** Proslava Monteverdija v Firenzi.** V Firenzi so imeli 19. in 20. maja proslavo stoletnice skladatelja Clavdija Monteverdija. Na dveh koncertih so izvajali izključno Monteverdijeva skladateljska dela.

*** Rumunski novinarji pojdejo v Bolgarijo.** Proti koncu tega meseca pričakujejo v Sofiji večjo skupino rumunskih novinarjev, ki bo lo prepotovali Bolgarijo in proučevali njene razmere.

*** Nove profesure na vseučilišču v Pragi.** Na filozofski fakulteti Karlove univerze v Pragi se je povečalo število profesorjev od 31 na 39. Na novo sta bili ustanovljeni stolici za novinarstvo in za slovansko narodopisje. Nasprotno pa so na tehnični visoki šoli združili bivši fakulteti za arhitekturo in stavbarstvo. Ta fakulteta ima zdaj tri pododdelke in sicer enega za arhitekturo, drugega za stavbarstvo, tretjega pa za zemljemerstvo.

*** Madžarski novinarji v bolgarski prestolnici.** V Sofijo je prispela skupina madžarskih novinarjev, katere je povabila na obisk bolgarska vlada. Med madžarskimi novinarji so direktorji vseh večjih madžarskih dnevnikov. Madžarske novinarje vodi opolnomočeni minister Reviczki.

*** Nov nadškof v Kalabriji.** Namesto pokojnega nadškofa Montalbettija, ki je umrl kot žrtev sovražnega letalskega napada, je papež imenoval za škofa v Reggio Calabriji monsg. Antonija Lanza, profesorja moralke na teologiji v Cosenzi.

*** Velik uspeh Lualdijevega orkestra v Španiji.** Dirigent Adriano Lualdi je izvajal v španskem gledališču »Espanol« v Madridu velik koncertni program s svojim orkestrom. Koncertu je prisostvoval tudi italijanski poslanik pri španski vladi in mnogo članov italijanske kolonije. Koncert je dosegel pri občinstvu velik uspeh.

*** Smrt ciganskega kralja.** V Budimpešti je umrl v 84. letu svoje dobe kralj madžarskih ciganov Rasz. Rasz je imel pridevek »Šestintrideseti«. Skozi več desetletij je mož veljal za nekronanega kralja madžarskih ciganov-muzikantov in je bil kot takšen znan zlasti v krogih budimpeštanskega nočnega življenja. Prepotoval je ves svet, zadnja leta svojega življenja pa je živel v siromaštvu in tako je tudi umrl.

*** Osel je zakrivil smrt svojega gospodarja.** V okolici Ternija je plačal 78letni Sante Venanzi trmoglavost svojega osla z lastnim življenjem. Žival je stala med tramvajskimi tračnicami, po katerih so dirjali vozovi cestne železnice. Venanzi je hotel trmoglavo žival spraviti s pota in je osla res potisnil s tira na cesto, v tem pa je pridrvel tramvajski voz, ki je moža podrl in ga tako poškodoval, da je umrl v bolnišnici.

*** Otroku je rešil življenje.** 4letni Giovanni Bianchi iz Stagna di Rocca Bianca se je igral na nabrežju reke Pad ter je stopil v čoln, da bi se peljal po vodi. Zaradi nerodnosti je štrbunknil v reko ter bi bil gotovo utonil, da ga ni rešil iz valov Antonio Artusi. Slednji se je vrgel za dečkom v vodo oblečen kakor je bil ter je fantička srečno prinesel na suho, kjer ga je izročil prestrašenim roditeljem.

*** Usoden padec z drevesa.** V Tribussi Superiore je 54letni Leopold Bremec padel z drevesa tako nesrečno, da si je zlomil hrbtenico. Odpeljali so ga v bolnišnico v Gorizijo, kjer se bori s smrtjo.

*** Zažgal je drevo, da bi našel izgubljeno denarnico.** V Trevisu so karabinjerji prijeli nekega dečka, ki je po tleh iskal neki predmet ter je v večernih urah zažgal drevo, da bi mu razsvetlilo okolico. Ker se je to zgodilo na javnem trgu, je bil storilec aretiran. Pri zaslišanju je izpovedal, da je izgubil denarnico, ki jo je hotel poiskati s pomočjo te nenavadne razsvetljave.

Naročite se na romane DOBRE KNJIGE

IZ LJUBLJANE

u— **Nov grob.** Nenadno je preminil v ljubljanski bolnišnici svetnik deželnega sodišča in predstojnik okrajnega sodišča v Metliki g. dr. **Ivan Širko.** K večnemu počitku bodo rajnkega spremili v četrtek ob 17. izpred domače hiše na pokopališče pri Sv. Roku v Metliki. Naj v miru počiva! Svojcem izrekamo naše iskreno sožalje!

u— **Smrt mlade gospe.** Črno oznanilo je objavilo v včerajšnjem »Jutru«, da je umrla ga. Malči Štokova, soproga poštnega pristava g. inž. Andreja Štoka. Vest o njeni smrti je zbudila globoko obžalovanje v krogu znancev in prijateljev. Pokojnica je bila edina hčerka gg. Amalije in Jakoba Slabine, znanega našega strokovnjaka v električni praksi, dolgoletnega vodje oddelka elektroštevcev pri mestni elektrarni. Skrbna roditelja sta svoji edinki izkazovala vso nežno skrb in ljubezen in Malči jima je bila s svojim vedrim, prikupnim značajem v veselje. Žal pa je začela bolehati na ledvicah in zdaj je smrt ugonobila to izredno ljubeznivo mlado gospo. K večnemu počitku jo bodo spremili danes, v četrtek ob 15. uri, iz kapele sv. Nikolaja na Žalah. Bridko prizadetim staršem in soprogu izrekamo odkritosrčno sožalje, blagi pokojnici pa bomo chranili najlepši spomin.

u— **Za obletnico smrti Toneta Tomšiča** se bo brala sv. maša zadušnica v petek 21. maja ob 7. pri frančiškanih.

u— **Kljub sončnim dnem hladnejše vreme.** Že dalje časa se vrste lepi sončni dnevi, kljub temu pa se ozračje še celo ohlaja. Zlasti jutranja temperatura je vsak dan nižja. Medtem ko je še v nedeljo živo srebro zabeležilo najnižjo temperaturo 8° C, se je do srede zjutraj znižala že na 5.6° C. Tudi najvišja dnevna temperatura je nižja kakor je bila pred dnevi. V torek smo zabeležili 23° C. Zračni tlak je v torek čez dan nekoliko popustil, potem pa se je začel spet dvigati in je barometer v sredo zjutraj kazal 768 mm.

u— **Za sončenje in proti sončnim opeklinam — Tschamba Fii.** Dobi se v vseh lekarnah, drogerijah in parfumerijah.

u— **Ljubljanska kopališča** so že začela s polnim obratom. Oficielno sta otvorjeni šele kopališči na Ilriji in na Špici, toda tudi v kopališču na Ljubljanici je vsak dan precej obiskovalcev, čeprav še ni po pravilih otvorjeno. Ob obrežju na Špici so že nameščene kabine, oziroma slačilnice za kopalce. Postavljenih je tudi nekaj klopi. Kopalcev prihaja vsak dan več. Z ureditvijo nabrežja so kar zadovoljni, žele si le še direktnega prehoda z desnega nabrežja Ljubljanice na levo nabrežje Gruberjevega prekopa.

u— **Najnovejša umetnostna razstava** članov bivšega kluba »Neodvisnih« v Jakopičevem paviljonu obsega okrog 80 del in je vzbudila živo zanimanje med ljubitelji domače likovne umetnosti. Svoja še nerazstavljena dela so postavili na ogled slikarji Omersa, Kregar, Mušič in Šedej ter kiparja Z. Kalin in Putrih. Razstava bo odprta do 6. junija.

u— **Priprava za malo maturo — Novi (Turjaški) trg 5.** Posebej ponavljamo z dijaki 3. in 4. razredov gimnazij in meščanskih šol snov iz matematike, italijanščine in slovenščine — dopoldne in popoldne. Honorar za 1 uro le okoli 2 lir. Nudimo dijakom in privatistom tudi pomoč v vseh predmetih. Prijave dnevno od 8.—12 in od 14.—18.: **Novi (Turjaški) trg 5. Inštrukcije.**

u— **Bogato se Vam povrne izdatek,** ako si nabavite **Sčevo: Knjigovodstva.** Knjiga je primerna za obiskovalce tečajev, zlasti pa za samouke. Mladina naj ne zamudi prilike, da se nauči knjigovodstva, ki ga danes zahteva sleherni poklic. Knjigo dobite v Knjigarni Tiskovne zadruge v Ljubljani.

u— **Neopremljeno stanovanje z eno ali dvema sobama ter vsemi pritiklinami** nujno potrebuje mestno županstvo za nekega domačina ter zato prosi gospodarja takih stanovanj, da ga takoj naznanijo na magistratu. Poleg tega pa mestno županstvo za nastanitev oficirjev in uradnikov še vedno potrebuje več čedno opremljenih sob zlasti v sredini mesta Kdorkoli ima kako primerno stanovanje ali sobo, naj jo takoj naznani mestnemu odpravništvu v sobi št. 23 v III nadstropju magistratnega poslopja za Robbovim vodnjakom.

Junijska „Dobra knjiga“

V prvi polovici prihodnjega meseca bo v zbirki »Dobri knjigi« izšel njen deveti roman. Naročniki bodo to pot prejeli delo moderne italijanske pisateljice ALBE DE CESPEDES:

„NAZAJ NI POTI“

V blagodejnem nasprotju z večino ženskih romanov »Nazaj ni poti« (»Nihče se ne vrne«) ni kaka tesna avtobiografska izpoved, temveč obravnava mnogostransko snov, sega v različne svetove in riše najrazličnejše značaje. S srečno fantazijo, finim psihološkim čutom in topilm vživetjem nam razpleta pisateljica zanimivo zgodbo iz življenja moderne mladine. Dekliški penzionat je zunanji okvir, v katerem so nanizane neenake usode mladih ljudi. Vsakomur od njih je odkazana svoja pot, a vendar jim je vsem skupno: globoko življenjsko spoznanje, da preživljenega ne moremo več izbrisati, da življenje zmerom samo beži in se nikoli ne vrača, da ni več mogoče začeti res znova, da — nazaj ni poti.

Knjiga, ki je bila v Italiji in v inozemstvu najugodneje sprejeta, stavlja avtorico v prvo vrsto italijanske mlade literature. P. Guiton (Mercure de France) piše: »Težko bi bilo še kje najti knjigo, pisano s tako neposrednim ženskim opazovanjem, knjigo, v kateri bi bila prikazana žena, zlasti dekle, s tolikšno odkritosrčnostjo. Alba de Cespedes je to oboje dosegla in še izpopolnila z mojstrsko tehniko... Knjiga, ki zasluži polno zanimanje.«

Naročite se na romane DK!

u— **Dijaki…inje 3. in 4. razr. gimnazije in 4. razr. meščanske šole,** prijavite se za posebne instrukcije v predmetih za malo maturo! Ločeni oddelki po šolah in razredih! Učni honorar nizek. Poučujejo profesorji, strokovnjaki. Vpisovanje še ta teden. Informacije in prijave dnevno don. od 9.—12., pop. od 4.—6.: **Specialne strokovne instrukcije za gimnazije in meščanske šole, Mussolinijev (Kongresni) trg 2, II. nadstr. Središče mesta!**

u— **Strokovno popravilo Vašega gramofona** bo izvršeno v kratkem času in za mal denar le v specialni delavnici Everest servis — Prešernova ul. 44. Vsi rezervni deli na zalogi.

u— **Nesreče.** 74-letna zasebnica Ivana Gregorinova iz Ljubljane je padla s stola in si zlomila levico. Levo nogo si je zlomil pri padcu 20-letni železniški zavirač Rudolf Kavčnik iz Ljubljane. S peči je padel in si zlomil levico 4-letni sinček posestnika Bernard Koželj iz Trebnje gorice. Franja Grmova, 55letna služkinja iz Ljubljane, je padla in si zlomila levico. Na desnici pa se je ranil 50-letni ključavničar Izidor Čemažar z Jezice.

Z Gorenjskega

Počastitev vojaških mater. Odsek skrbstva za vojake pri narodnosocialnem uradu v Celovcu je naročilo, da na letošnji materinski dan počastijo poverjeniki narodnosocialnega skrbstva z deželi in deklicami vse matere vojakov. V posameznih krajevnih skupinah na Koroškem in na Gorenjskem so bili materam padlih vojakov izročeni zavoji z darili in cvetjem.

V Lukovici so imeli filmsko prireditev, pri kateri so predvajali tedenski pregled in film »Svetchlinski Florijan«. Naslednji dan je bil v ljudski šoli tečaj za blokovne voditeljice. Zastopane so bile krajevne skupine Lukovice, Hrašo, Gregovica in Moravče.

Večerna šola v Kamniku je bila nedavno v sejni dvorani okrajnega vodstva. Okrajni vodja Pilz je sporočil, da iz zdravstvenih razlogov za daje časa zapusti krajevno skupino. Izročil je krajevnemu vodji Strasserju in županu Reichbachu umetniško izdelano listino za neumorno delo v prid zimski vojni pomoči, ker je Kamnik dosegel prvo mesto v okrožju. Nato je okrajni prosvetar dr. Doujak predaval o Strankl.

V Naklem pri Kranju je ženski odsek priredil veselo popoldansko prireditev s pesmimi in ljudskimi plesi. Prišel je tudi okrožni vodja Kuss iz Kranja. Nadalje je bil v Naklem zbor krajevnih funkcionarjev. Krajevni vodja Šešark je razpravljal o perečih zalevah. Poslovil se je vodja celice Resman, namesto njega pa je bil uveden nosilec častnega znaka Scherjau.

V okrožnem davčnem uradu v Radovljici, ki je bil ustanovljen maja 1942, poroča gorenjski tednik: Za 19 občin ravenljiškega okrožja upravlja ta urad obrtni davek, uslužbenski davek, državljanski davek in davek na pijače, od 1. aprila letos pa tudi še zemljiški in hišni davek. Poleg tega upravlja okrožne samoupravne davke (lovski davek in zemljiškopridobninski davek). V radovljiškem okraju je okoli 1400 obrtnih obratov, od katerih je 770 davčno obveznih. Uslužbenski davek se pobira v občinah Jesenicah, Kovor in Tržič. Državljanski davek je predpisan ocenjenim vršilcem samostojnega poklica, katerih je 2160. Obratov, ki so podvrženi davku na pijače, je v tem okrožju 285. Zemljiški in hišni davek obsega okoli 14.000 davčnih obvezancev. Danes, leto dni po uvedbi državnopravnih davčnih zakonov na Gorenjskem, je ustanavljanje na tem področju skoraj končano in občine lahko poslujejo z razpoložljivimi sredstvi.

O šolstvu v radovljiškem okraju v zadnjih dveh letih poroča gorenjski tednik: Koroška dežela je morala s podporo Solnograda in Dunaja navzlic vojni preskrbeti potrebne učne moči. Zdaj je tako daleč, da so začele v tem okrožju z izjemo dveh prav oddaljenih gorskih šol (Koprivnik in Gorjuše) vse šole s poukom. Večina učnih moči mora vsekakor voditi po dva razreda. Šolski obisk je zelo dober. Posebno težko je bilo novo opremljanje šol z učili, telovadnim in sportnim orodjem, šolskimi in učiteljskimi knjižnicami ter večkrat tudi z novo opremo. Izvršene so bile tudi prezidave in večja popravila šol, tako da je, kakor na Koroškem, redno šolsko poslovanje. Na Koroški Beli je bilo lansko jesen zgrajeno novo šolsko poslopje z modernimi napravami. Stroške je kril šef civilne uprave. Glavno delo pa je izvršilo učiteljstvo v vzgoji in pouku mladih in starih. Večina učnih moči ne vodi samo dveh razredov, temveč pozno popoldne tudi poklicno šolo in zvečer jezikovne tečaje za odrasle.

Spodnja Štajerska

Glasbena visoka šola iz Gradca na obisku. Državna visoka šola za glasbeno vzgojo bo od 20. do 25. t. m. tretjič taborila v Rogaški Slatini. Kot docenti so povabljeni v goste prof. dr. Hans Joahim Moser, referent v propagandnem ministrstvu, Jurij Götsch, direktor glasbene šole v Frankfurtu ob Odri, in prof. Valter Weyler, ravnatelj konservatorija v Antverpnu, s katerim pride na Sp. Štajersko tudi 25 flamskih študentov glasbe. Že lani so bili uvedeni kulturni stiki med nemško-flamsko delovno skupnostjo v Bruslju in med Štajersko.

O zgodovini in bistvu Spodnjega Štajerskega je te dni predaval na zborovanju študentov v Gradcu znani spodnještajerski referent dr. Carstanjen.

Novi grobovi. V Mariboru so umrli: 85letna staroupokojenka Adela Jezovškova, frančiškanski pater Valerijan Franc Landergott, star 72 let, 34letni trgovski poslovodja Adolf Blažič, uslužben pri tvrdki Pangg, 34letni poštni asistent Janez Dular in 27letni šofer Konrad Leskovar od Sv. Tomaža pri Ptuju, ki se je smrtno ponesrečil z motornim kolesom. V Celju je umrla 43letna zasebnica Ana Lavrinčeva, v Hrastju pri Kapelah pa 83letna zasebnica Ana Rantaša-Murnauerjeva ter v Framu 60letna Jožefa Bezjakova-Kacova. Kot žrtvi zahrbtnega napada sta padla Gregor Hrastovec na Vranskem in Maksimiljan Poljšak na Paki.

O premieri Lortzingove opere »Car in tesar« v mariborskem gledališču je prinesel mariborski dnevnik oceno, polno hvale za vse sodelujoče. Občinstvo se je burno zahvaljevalo za užitka poln večer.

Darila iz št. Lovrenca za ranjence. Ženska skupina iz št. Lovrenca na Pohorju je nedavno pod vodstvom Frančiške Novakove obdarovala ranjence rezervne bolnišnice v Mariboru.

Nova voditeljica dekliških skupin v ljutomerskem okrožju Lota Kieckmeierjeva je bila nedavno s primerno svečanostjo uvedena v svojo službo. Dosedanja voditeljica Frida Härtel se je omožila.

Mladinsko streljanje. Na strelišču pod Pohorjem je bila mladinska tekma v ostrem streljanju. Tekme so se udeležili dijaki vseh mariborskih višjih šol pod vodstvom častnika. Najboljšim strelcem je bilo razdeljenih 6 knjig. Nagradi za mladinsko voditeljsko šolo sta si priborila Anton Mogel in Jože Sevčnikar.

Zbiranje kosti v Celju. Včerajšnjo sredo je celjska mladina po vseh hišah nabirala kosti. Prebivalstvo je bilo opozorjeno, da se da pridobiti od teh kosti 8 do 10% maščobe za industrijo. Takšna mast se porablja predvsem za izdelovanje glicerina, za stearin in sploh za razsvetljavo taborišč in bunkerjev.

Nesreče. V nekem mariborskem podjetju je stroj odrezal 58letnemu Francu Goletu tri prste na desnici. 55letni Jakob Vrhovšak na Teznem pa je v žerjavu neke stavbne družbe izgubil desni palec. 46letna kolesarka Terezija Ortanova iz Maribora je v okolici bila podrta od tovornega avta in je dobila hude poškodbe. Pri padcu s senika si je polomil kosti 37letni Janez Pušenjak iz Žetancev. Neki 32letni kovaški pomočnik iz Studencev si je pri padcu s kolesa presekal žilo na desnici. 32letni kontrolor nekega mariborskega podjetja Franc Žižek se je pri delu globoko vrezal v roko. 21letna Pavla Vrčovnikova z Mute je padla s parne v klet in si zlomila hrbtenico. Poškodovanci se zdravijo v mariborski bolnišnici.

Iz Srbije

Upokojeni pomočnik ministra za kmetijstvo. Predsednik vlade je na predlog ministra za kmetijstvo in prehrano upokojil ministrovega pomočnika dr. ing. agr. Dragomira Cosiča.

Nov srbski časopis v Novem Sadu. Poleg srbskega dnevnika »Nova Pošta« je začel izhajati v Novem Sadu ob ponedeljkih list »Ponedeljak«. Tretji srbski časopis na Madžarskem južnem ozemlju je ilustriran tednik.

Ukinjene izvozne carine iz Srbije v Nemčijo. Srbska vlada je izdala naredbo, s katero so ukinjene vse carine in sporedne dajatve pri izvozu blaga iz Srbije v nemško carinsko področje, ki obsega nemški Reich vključnočeško-moravski protektorat.

Otvoritev novih šol. V ražanskem okraju so otvorili pred nekaj tedni tri osnovne šole, in sicer v občinah Maletina, Poslana in Cerovi.

Oddaja krp za tekstilno blago. Centrala za tekstil je izdala naredbo, po kateri mora vsakdo, kdor hoče dobiti dovoljenje za nakup tekstilnega blaga, poprej oddati gotovo količino starih krp. Izključno pravico za zbiranje krp ima tvrdka »Sirovina« v Beogradu. Cene za oddane krpe je določil komisarijat za cene. Odobrenja za nakup novega tekstilnega blaga in boni se bodo dobivali samo na podlagi potrdila o predaji starih krp.

Prepovedan nasad hibridnih trt v Banatu. Načelnik Banatskega okrožja je izdal naredbo, s katero so prepovedani novi nasadi hibridnih trt v vsem okrožju. Tudi v starih vinogradih se ne smejo izsumiče hibridne trte nadomestiti z novimi hibridi. Prepovedan je tudi prenos hibridnih trt iz kraja v kraj. Dovoliti se smejo nasadi trt samo v znanstveno poučne svrhe. Vsak prestopek uredbe bo kaznovan od 200 do 4000 din in z zaporom od 1 do 20 dni.

Dobrodelne znamke za vojne invalide v štirih različnih vrednostih, in sicer po 1.50, 2, 3 in 4 din ter po 1.50, 3, 5 in 10 din dodatne vrednosti se bodo od 16. do zaključno 20. majnika t. l. prodajale na poštah 1, 2, 5 in 10 v Beogradu ter na vseh poštah v okrožnih mestih.

Radio Ljubljana

ČETRTEK, 20. MAJA 1943-XXI.

7.30: Slovenska glasba. — 8.00: Napoved časa. — Poročila v italijanščini. 12.20: Plošče. — 12.30: Poročila v slovenščini. — 12.45: Operna glasba. — 13.00: Napoved časa. — Poročila v italijanščini. — 13.10. Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenščini. — 13.25: Prenos za Nemčijo. — 14.00: Poročila v italijanščini. — 14.10: Koncert Radijskega orkestra vodi dirigent D. M. Šijanec — Lahka glasba. — 15.00: Poročila v slovenščini. 17.00: Napoved časa. — Poročila v italijanščini. — 17.10: Nove plošče Decca. — 19.30: Poročila v slovenščini. — 19.45: Politični komentar v slovenščini. — 20.00: Napoved časa. — Poročila v italijanščini. — 20.20: Orkester »Armonia« vodi dirigent Sa…ni. — 20.50: Koncert čelista Cande Sedlbauerja — pri klavirju Marjan Lipovšek. — 21.20: Koncert Adamičevega orkestra. — 22.00: Predavanje v slovenščini. — 22.10: Orkester Cetra vodi dirigent Barzizza. — 22.45: Poročila v italijanščini.

Naš jezik

Jezikovna paša

121) **Zóo: protózoon, spermatózoon, Kokus, pnevmokokus.**

»Se nahajajo spermatozoe«! »o spermatozoah«.

Ponovno sem že obrazložil, kako je treba spóliti in sklanjati latinske in grške strokovne oznake — zadnjič v jezikovni paši št. 85 (Jutro 3. IV. 1943). Pa sem pred kratkim spet bral gornja dva stavka.

V stari grščini so živali nasploh rekli »zóon«. Od tod oznaka »zóo« za zverinjake ali naprave, v katerih imajo živali na ogled, za živi pa — »zóon«: spermatozóon = seménčica, der Samenfaden (po novem pravimo namesto spermatozoon »spermium«, spermij); protozóon = najnižja enostanična živ, pri kateri razlika med rastlino in živaljo ni izrazita.

Slepcu mora biti jasno, da moramo v slovenščini spóliti in sklanjati zgolj takóle: **zóo, zóa** itd. moškega spola; **spermatozóon, spermatozóona** ter **protozóon, protozóona** itd. moškega spola. Pač pa lahko napravimo pri zadnjih dveh izjemo in sklanjamo: **spermatozóa** in **protozóa** namesto spermatozoona in protozoona, ker je prva oblika že udomačena.

Isto velja tudi za **kokus, kokusa** — množina: **koki; pnevmokokus, pnevmokokusa — pnevmokoki** itd.

122) **Razpadati, razpád, razpádek = razpadína; razkrajati se, razkrój, razkrójek = razkrojína; stopíti se, stopítev, raztopína; razpustíti se, razpustítev, razpuščína.**

Telesa fizikalično razpadajo, to je njihov razpad, posledica so razpadki ali razpadine: kemično se telesa razkrajajo, razkroj, razkrojki = razkrojine.

Vendar uporabljamo za razpad teles v tekočinah tudi druge oznake: za sladkor n. pr. pravimo, da se v vodi topi in raztopi, topitev, raztopitev, raztopina; za krvniške v krvi in bacile v serumu pa, da se razpuste: razpustitev, razpuščina (slično kot zapustiti, zapustitev, zapuščina) — die Auflschwemmung. **Dr. Mirko Černič.**

GLEDALIŠČE

DRAMA

Četrtek, 20. maja, ob 17: **V času obiskanja.** Zaključena predstava za šolsko mladino.
Petek, 21. maja, ob 15: **V času obiskanja.** Zaključena predstava za šolsko mladino.
Sobota, 22. maja, ob 18.30: **Veliki mož.** Izven. Znižane cene od 15 lir navzdol.
Nedelja, 23. maja, ob 15: **Primer dr. Hirna.** Izven. Znižane cene od 15 lir navzdol. Ob 18: **Jorijeva hči.** Izven.

*

E. Gregorin: »V času obiskanja«. Pasijonska drama v šestih postajah. Osebe: Marija — Starčeva, Jezus — Gregorin, Janez — Verdonik, Peter — Bratina, Juda — Nakrst, Magdalena — Sancinova, Jožef iz Arimateje — Tiran, Nikodem — Plut, Kajfa — P. Kovič, Aminadab — Raztresen, Gamaliel — Presetnik, Joda — Gorinšek, Sadok — Lipah, Levi — Blaž, Amos — Brezigar, Poncij Pilat — Peček, Petronij — Drenovec, Veronika — Simčičeva, žena — Rakarjeva. Režiser: E. Gregorin, scenograf: ing. E. Franz, scenska glasba: prof. M. Tomc.

Občinstvo opozarjamo, da je za četrtkovo in petkovo predstavo »V času obiskanja«, ki je namenjena predvsem dijaštvu, na razpolago tudi za ostalo občinstvo še nekaj sedežev v parterju in v ložah. Te vstopnice so v prodaji v četrtek in v petek dopoldne pri dnevni blagajni v Operi in pol ure pred pričetkom predstave v Drami, po znižanih cenah od 15 lir navzdol.

OPERA

Četrtek, 20. maja, ob 18: **Madame Butterfly.** Izven. Gostovanje Mafalde Favero. Cene od 60 lir navzdol.
Petek, 21. maja: zaprto.
Sobota, 22. maja, ob 18: **Vnebovzetje B. D. M.** Oratorij za soli, zbor in orkester. Premiera. Red Premierski.

*

Znamenita italijanska igralska družina Renzo Ricci bo gostovala v ljubljanski drami 24., 25. in 26. t. m. Podrobnosti bomo priobčili v prihodnjih dneh.

Gostovanje primadone Mafalde Favero. Danes bo pela kot gost slovita italijanska umetnica, ki je znana po vseh največjih svetovnih odrih, partijo Cho-cho-sane v **»Madame Butterfly«.** Ostala zasedba je sledeča: Suzuki — Golobova, Kate — Stritarjeva, Pinkerton — Lipušček, Sharpless — Janko, Goro — Sladoljev, Yamadori — Dolničar, bonec — Lupša, komisar — Gregorin, uradnik — Škabar, mati — Škrjančeva. Dirigent: D. Žebre, režiser: C. Debevec, zborovodja: R. Simoniti, scenograf: A. Foriga.

Opera pripravlja kot naslednjo premiero H. Sattnerja oratorij v treh delih **»Assumptio (Vnebovzetje B. D. M.)«.** Sodelovali bodo: solisti, orkester in pomnoženi zbor. Solisti: Heybalova, Golobova, Lipušček, Dolničar, Lupša. Dirigent: A. Neffat, režiser: R. Primožič, zborovodja: R. Simoniti.

---

je že zgodilo, da so se ljudje z genialnim dispozicijami udušili v neugodnem okolju. To velja prav posebno za ustvarjajoče glasbenike, kajti glasbenik more pred izvedbo spoznati in oceniti svojo skladbo samo teoretsko, šele s poslušanjem spozna njeno bistvo, namreč njen psihični učinek. Note so mrtve, dokler jih ne oživi naš duh preko glasbil in šele na tej podlagi je mogoče dobiti prave in zanesljivejše pojme o delu.

Skladatelju je pač malo pomagano, če mu za njegovo šestdesetletnico prvič izvajajo njegove skladbe, ali pa se ga spomnijo šele po smrti. Če skladatelj sliši svoje stvaritve dovolj zgodaj, bo obogatil svoja nadaljnja dela z izkušnjami in pridobitvami prejšnjih. Če so dela namenjena za poedina glasbila, si skladatelj še nekako pomaga s prijateljem, ki je vešč dotičnega glasbila; kakor hitro pa zahteva delo večje zasedbe (na pr. trio, kvartet, kvintet ali pa celoten godalni ter simfonični orkester), bo lahko skladatelj vedno stal na isti točki, če ne bo slišal svojega dela in se od tod naučil izpopolnjevati svoje pomanjkljivosti.

To velja zlasti za komponiste manjših narodov, ki so skoraj še brez tradicije. Med te spadamo tudi mi, zato veljajo te besede zlasti našim izvajalskim umetnikom, ki naj se zavedajo, koliko lahko s te strani doprinašajo v našo glasbeno kulturo. Predvsem pa naj opuste predsodek, s katerim se tolikokrat zavračajo domače stvaritve. Zavedajmo se, da bo čas najpravičneje ocenil naše delovanje, vendar bo umetnik, ki je znal iti preko predsodkov, ostal v prijetnem spominu ne samo pri sodobnikih, temveč tudi pri zanamcih. Mislim, da je to želja vsakega dobrega človeka, kaj šele umetnika.

Stanko Prek.

II.

Po hvale vredni izpodbudi našega uglednega sodelavca g. doc. Lipovška je članek g. Stanka Preka kot zraz našega najmlajšega skladateljskega rodu nov poziv k razmišljanju o vprašanju, kako čim bolj pospešiti slovensko glasbeno produkcijo. Nedvomno je večje upoštevanje domačih skladateljev pri sestavi koncertnih sporedov eno izmed posebno priporočljivih sredstev.

Kvalitete domačih del, ki naj se izvajajo, seveda ni mogoče meriti ob stvaritvah največjih tujih mojstrov, zakaj naša glasba hodi svoja razvojna pota in išče svoj posebni izraz. Tuja dela nesporno visoke vrednosti pa so prav tako potrebna mladim skladateljem, kakor jim je potrebno izvajanje njihovih lastnih zrelejših skladb, ker jih poslušanje takih del najlaže in najbolj ogreje za večjo težnjo k popolnosti, za smotrnejšo iskanje glasbenih kvalitet, za večjo dognanost in učinkovitost kompozicijske forme. Tudi v tem primeru velja, da se skladatelj več kakor iz teorije nauči v koncertnih dvoranah, v živem in neposrednem stiku z muziko. Zato je torej dober izbor tujih glasbenih del samo koristen podnet za večji in uspešnejši razvoj domače stvarjalnosti.

Kvalitetna dela v koncertnih dvoranah pa vzgajajo tudi občinstvo, ki je sploh važen, vsekako upoštevanja vreden činitelj slehernega glasbenega življenja, ki so mu skladatelji izhodišče, javnost pa cilj. Vprašanje izvajanja domačih del ni potemtakem samo vprašanje skladateljev, marveč tudi zadeva občinstva, ki zahaja na koncerte. Od tod upravičena zahteva po delih — domačih in tujih —, ki bodo več kakor samo eksperiment, glasbena preizkušnja ali šolsko-nazorni primer. Če je g. doc. Lipovšek opozoril na potrebo zadostnega upoštevanja domačih skladateljev v sedanji koncertni plimi, ki ji bo gotovo sledila oseka, je nedvomno mislil na tista domača dela, o katerih lahko rečemo, da imajo znak relativne zrelosti, četudi bi ne vzdržala kvalitetne primerjave z izbranimi deli tujih mojstrov. G. Prek je z zgornjimi vrsticami to izpodbudo podprl in pravilno opozoril, da naj reproduktivnih umetnikov ne vodi pri izbiri programa predsodek glede domačih stvaritev — predsodek, ki bi bil tudi v pretiranem primerjanju s tujimi mojstri, — marveč plemenito hotenje, podpreti domačo glasbeno proizvodnjo.

Javnost, ki se izven ožjega kroga glasbenikov udeležuje glasbenega življenja, bo nedvomno s simpatijami sprejela sleherno delo znanega in še neznanega domačega skladatelja, v katerem bo občutila težnjo po resnični glasbeni lepoti. Ne bo pa je mogoče ogreti za razne zgoli modne možganske fabrikate, ki jim je formalna novotarija à tout prix več kakor plodno in izvirno glasbeno čutenje in več kakor največje načelo v umetnosti: lepota.

Reke nam pripovedujejo

Kjer zelenomodra Drava urno se pretaka in kjer modra Sava plodna tla namaka, se razprostira — če upoštevamo še veselo žuborečo deco, s katero se vsaka ponaša — širok in dolg predel, ki ima kljub razsežnosti mnogo skupnega, saj je prirodna celota od izvirov obeh rek do njunih izlivov v Donavo.

Če pomislimo, da je priroda sama kot zemljo izoblikujoča prasila v neskončnih vekih zgradila veličastno stavbo kopnin in usmerjala tok rekam in potek gorskih vencev, nam postane šele jasno, kakšen vpliv ima na vse naše žitje in bitje in sploh na razvoj medsebojnih odnosov človečanstva vobče. Po tej velikanski stavbi se je človeštvo razširjalo, potovalo in naseljevalo, gorski venci in velike reke kot meje so vplivale kot prirodne zapreke na nastanek jezikovnih skupin in držav, na razvoj vsakršnega človekega udejstvovanja.

Če pogledamo malo globlje v zemeljsko zgodovino obeh porečij, zagledamo pred seboj nepregledno gladino Panonskega morja, ki sega s svojimi ozkimi zalivi, nalik jezikom globoko v doline Drave, Save in njunih pritokov, Hrvaško Zagorje in slavonsko gričevje se pa v obliki zelenih otokov boči iz te neskončne, proti vzhodu se raztezajoče vodne planjave (miocen). A polagoma dvigajo neukrotljive sile notranjosti zemlje morska tla, jeziki se potegujejo iz dolin, kopno se čimdalje bolj veča in ko se odpro vodna vrata proti Črnemu morju, začenja morje odtekati, za odmikajočo gladino si pa krčita Drava in Sava svojo pot in naposled se dviga iz vode in ozeleni tudi deviška plodna ravan Slavonije (pliocen). To je bila poslednja storitev gorotvornih sil v zadnjem živahnem in bučnem obdobju zemeljske zgodovine (tercijar) in odsihdob tekata reki složno skozi veke svojo pot s planinskega zahoda proti sonce porajajočemu vzhodu.

Vendar — »nikdar zemlja ne počiva, ne vodi, soncu mir ni dan«, in tako se je kmalu po zakopnitvi vgnezdila v obširnih predelih Evrope ledena doba s tremi toplejšimi meddobji (diluvij). A tedaj so že obljudovali naši dve dolini razni človečnjaki, o čemer nam pričajo ostanki v Krapinski jami na Hrvaškem in Potočki zijalki na Olševi. Starost teh ostankov cenijo na trideset oziroma dvajset tisoč let, malo več, malo manj. Zanimivo je, da so bile kosti v Krapinski jami precej ožgane in zlomljene, kajti po tem sklepajo strokovnjaki na ljudožerstvo. Morda so se Krapinski človečnjaki medsebojno žrli, zelo verjetno pa je, da je prednik pravega človeka, torej naš predzgodovinski praded, ugonabljal vse nižje vrste človečnjakov.

Za časa ledene dobe je obstajalo tudi že naše Barje, tedaj še jezero, izteklo je pa razmeroma pozno v zgodovinski dobi. Mnoge rastline in ribe so tedaj za vedno zapustile naše kraje in se podale po Savi navzdol na Hrvaško v njene po neštetih lokavih rokavih in mrtvicah prepletene loke. Tam najdemo še marsiljko ali štiriperesno vodno deteljo, vodni oreh, ki je dal kruha našim mostiščarjem, malo in veliko povodkinjo (Naias), žabji šejek, salvinijo in druga gladinska bitja.

Povezanost po rekah ima torej največji vpliv na razširjanje rastlinstva in tudi živalstva. Kakor nalagajo reke človeku, da si zgradi ob njih svoja pota, tako služijo tudi vsemu ostalemu življenju kot prometne žile. Semena nosijo vetrovi, ptice, živali navzgor in navzdol, z dolnjih rečnih korit se vijejo za časa drsti »procesije« rib navzgor v pritoke, plazovi, vode, zmrzal rušijo in prinašajo kamenje v doline, odkoder ga reke v obliki gramoza in peska vale in odlagajo tekom vekov po vsej širini doline, izenačujoč tla, reke dajejo torej na svojem območju vsemu enoten lik. Kaj zmorejo tekom vekov rečne naplavine, nam postane očito, če si ogledamo globoke gramozne jame pod Golovcem pri Božjem grobu in dalje na cesti proti Zavoglu. Vse to je svojčas nanesla Sava, si sama zajezovala pot in premeščala svoje korito vedno bolj proti severu. In kje je danes? Vsa tla med južno in severno mejo Ljubljanskega polja so pa enotno gramozna, prikrita le z rahlo plastjo zemlje, ki je razmeroma mlada, saj je nastala večinoma po dobi alpske zaledenitve, torej zadnjih 10 do 12 tisoč let (aluvij).

Koliko skupnega, koliko enotnega in podobnega pokazujeta obe reki in njih območja v pogledu svojega nastanka, svojega rastlinstva in živalstva, svojih prirodnih lepot! Udobne prometne zveze so pa olajšale tudi izmenjavo vseh kulturnih dobrin, snovnih in duhovnih, med obema narodoma. Kakor sta si reki sestri, tako sta si naroda ob njih brata, ki sta se kot soseda vedno uvaževala ter se uvažujeta, sveta si besed pesnika:

»Sovraštvo naj ti bode vedno tuje,
Brat brata naj nikdar ne zaničuje.«

O. S.

Križem sveta

Obilen družinski blagoslov. V Concordiji Sagitariji živi 70-letni kmet Paolo Falcone, ki ima 17 živeč'h otrok. Tudi zakonca Nicola in Gaetana Lazaro iz Tarenta, ki sta poročena 25 let, imata 13 otrok, ki so vsi živi in zdravi.

Slovite osebnosti v italijanskem filmu. V Italiji je v delu več filmov iz življenja slovitih Italijanov. V teku so priprave za snemanje filmov o Michelangelu, Paganiniju, Francescu da Rimini in Francescu Crispiju. S posebnim zanimanjem pričakujejo Crispija, v katerem bo prikazano pol stoletja italijanske zgodovine.

Razstava italijanskih vojakov v Atenah. V prostorih grškega narodnega muzeja v Atenah je poveljnik Italijanskih Oboroženih sil te dni otvoril razstavo italijanskih slikarjev in kiparjev pod orožjem. Razstava obsega več sto slik in izdelkov umetne obrti ter priča, da čut za umetnost v italijankih srcih navzlic vojnemu hrupu ni zamrl.

Generalno ravnateljstvo za tisk v Turčiji. Iz Carigrada poročajo, da se turška vlada bavi s proučevanjem načrta, ki predvideva ustanovitev generalnega ravnateljstva za tisk in propagando.

Lepa gesta mladih nemških žen in deklet. Nemške mladenke, vpisane v organizacijo narodnosocialistične stranke, so izjavile svojo pripravljenost, da bodo ob nedeljah nadomeščale ženske, ki morajo dostavljati pisma po hišah. Raznašalke pisem namreč nimajo prostega niti enega dneva v tednu, ko bi se lahko posvetile domačemu gospodinjstvu. Na ta način bodo posihmal vsaj ob nedeljah razbremenjene.

Dekle se je spremenilo v mladeniča. Sofijski listi poročajo iz Kornice v južni Bolgariji, da se je neko ondotno dekle nenadoma — s pomočjo kirurške operacije — spremenilo v moškega. Ko so popravili podatke o spolu v listinah, se je novi fant moral javiti k naboru in je takoj odrinil k vojakom.

Potujoče kuhinje na nemških železnicah. Iz Berlina poročajo, da so uvedli pri nemških vojaških vlakih, ki vozijo iz Nemčije na vzhodno bojišče, posebno vrsto vagonov, v katerih kuhajo za vojake. Ti kuhinjski vagoni nadomestujejo sveočasne restavracijske vagone, ki so bili priključeni brzim in potniškim vlakom v mirnih časih.

Letalo je padlo na sportno igrišče in ubilo 8 dečkov. V okolici Barha na Angleškem je padlo na neko sportno igrišče letalo ter ubilo pri tem 8 dečkov. Tudi pilot letala, ki je treščilo na zemljo, se je ubil.

Protifalangistično film v Zedinjenih državah. Iz Buenos Airesa poročajo, da so začeli v severnoameriških kinematografih predvajati film o današnji Španiji. Film prikazuje prizore iz falangističnega življenja in ameriški listi porabljajo to priliko, da nastopajo proti španski državi pod vodstvom generala Franca.

•

Kako se bo prehranjevala Evropa po vojni

Iz Buenos Airesa poročajo o naklepih zavezniških vlad, ki se tičejo povojne agrarne organizacije na evropski celini. Povojni načrt zaveznikov namerava v prvi vrsti utesniti evropsko proizvodnjo živil, predvsem žita, krompirja in sladkorja, tako da bi bile evropske države na zapadu, to je Francija, Belgija, Španija, Italija ter skandinavske države primorane gojiti izključno zelenjavo, sadje in mlečne izdelke, dočim bi Nemčija pridelovala samo krompir. Glede pridelovanja žita bi se navedene države morale pokoravati zahtevam Rusije, Ameriških Zelinjenih držav, Kanade in Argentine. Ta program kaže, da bi hoteli sovražniki držav Osi v bodoče popolnoma izključiti gospodarske konflikte, ki so bili deloma tudi soodločilni za nastanek sedanje vojne. Nemčija, Italija in Francija naj bi postale odvisne od severnoameriške agrarne produkcije. Konferenca, ki bo končnoveljavno odločala o vprašanju, se bo vršila v Hofspringsu na ameriških tleh.

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

237. Katera operna zgradba je večja: pariška Velika opera ali dunajska Državna opera?

238. Katera je bila zadnja avstrijska kolonija?

239. Kako se imenuje glavno mesto ameriške države Washington?

•

240. Pozabljivi slikar.

Večja družba umetnikov se vrača zjutraj v mesto. Sonce vzhaja. Slikarja dražijo, da se opoteka in da bi zdaj ne mogel slikati tako, kakor vidi. Slikar sklene stavo, vzame iz žepa skicirko in svinčnik, postavi se kakšnih pet metrov od najbližje hiše in jo nariše. Lahko bi narisal vse po pravici, saj je žarelo vanjo najlepše jutranje sonce. In na sliki je videti v resnici vse: okno z odprtima oboknicama, vrezani srci, križ, lonček z nageljni, vrata in stopnice pred njimi, pa panj in hlop — a tovariši vendarle trdijo, da je slikar na nekaj zelo očitnega pozabil in da je stavo zato izgubil. Slikar se vrne na mesto, kjer je slikal, in jim da prav. Kaj je bil pozabil?

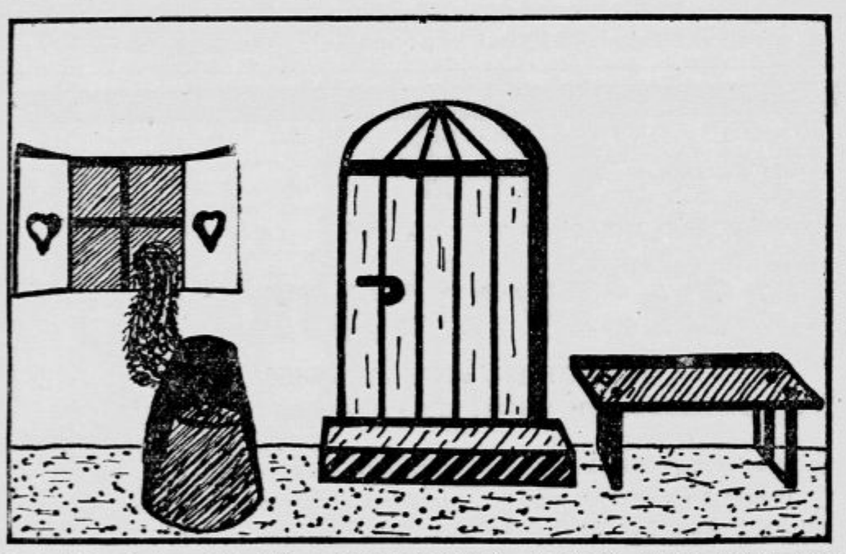

* * *

Rešitev nalog 18. t. m.:

233. Beseda tehtelmehtel izvira po nekaterih iz hebrejščine, po drugih iz italijanščine (teco-meco, ti z mano, jaz s tabo) in pomeni zmešnjavo, spletko.

234. V kubni kilometer bi lahko spravili mirno vse človeštvo, kar ga je na zemlji, in še bi ostalo dovolj praznega prostora.

235. Diamant ne ostavi za seboj, če ga sežgemo, nobenega pepela, ker zgori kot čisti ogljik v plinasti, brezbarvni ogljikov dvokis.

•

236. Za računarje.
11/0.1, 22/0.2, 33/0.3 itd.

NAROČITE SE NA ROMANE

DK

DOBRE KNJIGE!

WILKIE COLLINS.

Nezadosten dokaz

Detektivski roman 44

Ključ! Ob tej besedi je Dexter utihnil in se z roko dotaknil čela. Videti je bilo, kakor da mu je koprena zatemnila pogled. Ko se je zbral, je vprašal:

»Kje sem ostal?«

»Kjer služabnica pravi gospe, da so vrata zaklenjena in da je bolničarka odnesla ključ.«

»Ne!« je dejal srdito. »Motite se. Nisem govoril o ključu, govoril sem o neki drugi stvari, ki ste jo pozabili.«

Nisem se hotela prepirati, bala sem se, da se ne bi kaj zgodilo, ako bi ga ujezila.

Dexter si je z roko podpiral glavo, trudeč se, da bi zbral svoje misli, ki so mu sproti uhajale. Nato je izpregovoril, kakor da je ulovil prvo nit, ki ga lahko pripelje na pravo pot:

»Beppa« — tako je imenoval služabnico — »je pokleknila, jokala in dejala da...« kako sem dejal, da je bilo ime gospe?«

»Rozamunda.«

»Toda čemu Rozamunda in čemu Beppa? Čemu ne gospa in služabnica? Kaj je mogla reči služabnica gospe? Strup? Oh, strup je v omarici... zdravilo je na nočni omarici... bolničarka spi... In pismo? Pismo?... O, to strašno pismo!«

O kakem pismu je hotel govoriti?

»Služabnica je dejala gospe... ne, gospa je dejala služabnici: ‚Ne, ni ji treba pokazati pisma, naj trpi.' Služabnica je dejala: ‚Stran, pojdite stran od te mize, dnevnik je v nji. Številka 9 Calderhaws. Vprašajte po Dandiju. A nimate ga. Hočete, da vam povem skrivnost na uho? Ta dnevnik ga bo izdal! Kako se drznete dotakniti mojega vozička? Moj voziček in jaz sva eno; kako se me drznete dotakniti?«

Te zadnje besede so mi pomenile odkritje. Te besede je izpovedal šerifov uradnik v svoji izpovedi. Bile so to Dexterjeve besede, izgovoril jih je, ko je skušal funkcionarjem preprečiti preiskavo. Ni bilo dvoma, glenlinchska skrivnost ga je obsedla in okrog nje se je osredotočila poslednja iskrica njegovega razuma.

Ariela ga je znova prekinila.

»Čemu ste utihnili, gospod? Nadaljujte, nadaljujte, povejte, kaj je dejala gospa služabnici?«

Skušal se je nasmehniti in jo posnemati.

»Kaj je dejala gospa služabnici. Dejala je: ‚In pismo? Morava ga takoj sežgati. V kaminu ne gori, vsa hiša je narobe, vsi služabniki so odšli. Strgajva ga, in ga vrziva v smeti. Odšla je za zmeraj. O Sara! Sara! Odšla je za zmeraj!'«

Nenadoma se je ustavil, se vzpel po koncu, dvignil roke in bruhnil v strašen smeh.

»Oh, oh, kako smešno! Zakaj se ne smejete? Zabavno je... zabavno! Jaz, ki sem jo ljubil, jaz sem jo ubil! Ubil sem jo; vsipal sem ji strupa v zdravilo, da bi se maščeval in mu jo vzel. Oh, oh! Toda njega ne smejo obesiti... nočem, da bi me njegova senca motila v mojem miru, mi kalila veselje. Oh, oh!«

Omahnil je nazaj v voziček. Njegov grozoten smeh se je izprevrgel v krčevito ihtenje. Mukoma je dihal, strmel je v strop in na pol odprtih ustnicah se mu je prikazal bedast nasmeh. Maščevanje je prihajalo, zdravnikova predvidevanja so se uresničevala. Zanj je napočila noč.

Kljub temu, da sem bila vsa prestrašena, sem mu priskočila na pomoč, toda že po prvem koraku sem začutila neko roko na svojem ramenu, ki me je naglo potegnila nazaj.

»Ali ste slepa?« je vzkliknil Benjamin in me potegnil proti vratom. »Poglejte!«

Pogledala sem v smer, ki mi jo je bil pokazal. Ariela, ki je bila hitrejša od mene, je podprla gospoda na vozičku in med tem ko ga je z eno roko podpirala, je segla z drugo roko po težki indijanski gorjači, ki je visela na zidu med orijentalskim orožjem. Bila je vsa izpremenjena, oči so se ji svetile kakor divji živali in škripala je z zobmi.

»Vi ste to storila!« je zavpila in mi pokazala svoje orožje. »Le približajte se mi, razbijem vam glavo!«

Benjamin je odprl vrata, še vedno z roko na mojem ramenu. Nisem mu branila. Ariela me je začarala, videla sem samo njo. Ko je videla, da odhajava, je izpustila gorjačo, objela je Dexterja, mu sklonila glavo na rame in zaihtela.

»Gospod! Gospod!«

Benjamin me je potegnil iz sobe in zapri vrata za seboj.

»Nima smisla jokati, Valerija,« mi je nežno dejal. »Raje zahvalite Boga, da ste prišli celi in zdravi iz te sobe. Pojdiva.«

Šla sva v vežo in Benjamin je odprl vrata. Vrtnar je mirno opravljal svoje delo na vrtu.

»Vašemu gospodu je slabo in ženska, ki ga neguje, je izgubila glavo... ako jo je sploh kdaj imela. Ali je kje v bližini kak zdravnik?«

Tudi vrtnarja je ta novica močno prizadela. Zagnal je svojo motiko daleč po tleh.

»Gospod je bolan? Takoj grem iskat zdravnika.«

»Recite mu, naj vzame kakega človeka seboj, potreboval ga bo.«

Vrtnar ga je prezirljivo pogledal.

»Nihče mu ne bo pomagal razen mene.«

Benjamin me je spremil domov. Med potjo me je vprašal:

»Kaj naj storim s tem, kar sem napisal?«

»Ste zapisali vse?«

Kadar se česa lotim, sem natančen. Vse sem zapisal, besedo za besedo. Kaj naj storim s tem?«

»Dajte meni.«

»Kaj boste vi s tem?«

»Ne vem še, vprašala bom advokata Playmora.

Še isti dan sem pisala advokatu in ga obvestila o vsem, kar se je bilo zgodilo, proseč ga pomoči in nasveta.

Pismu sem dodala prepis Benjaminovih zapiskov. Pozno v noč sem bedela in čitala in čitala sem zadnje Dexterjeve besede. Do katere meje mi utegnejo koristiti?

Naslednjega jutra sem dobila sporočilo o Dexterju. Zdravnik je izjavil, da se nahaja v popolni duševni zmedenosti in ne vidi nikogar okrog sebe. Nepremično sedi na svojem vozičku, v neke veste letargiji. Je in pije kakor žival. Istega jutra sem prejela brzojavko od advokata Playmora. Brzojavil mi je:

»Nocoj odpotujem v London, pričakujte me jutri po zajtrku.«

Zares je prišel naslednjega dne po zajtrku. Njegove prve besede so me navdale z veseljem in začudenjem.

»Nočem reči, da ste premagali vse ovire, a gotovo ne bi prišel, ko ne bi napravili Benjaminovi zapiski najglobljega vtisa name. Prvič vam rečem, da imate v rokah izglede na uspeh. Ta ubogi stvor je v svoji duševni zmedenosti storil to, česar ne bi storil nikdar pri zdravem razumu: pokazal nam je pot do resnice. Spomin je zadnja zmožnost, ki je še živela v njem in to je bil odgovor na njegovo prizadevanje, da bi povedal svojo zgodbo. Verjamem, da je nezavedno govoril iz njega spomin, ko je jel proti koncu svojega pripovedovanja namigovati na strup in pismo in naposled izpoved. To pismo je moralo biti v ozki povezanosti s skrivnostjo. Preberimo še enkrat Benjaminove zapiske: »In pismo? Morava ga takoj sežgati. V kaminu ni ognja, vsa hiša je narobe, vsi služabniki so odšli. Strgajva ga in ga vrziva v smeti. Ona je odšla za zmeraj.«

Morda še ne veste,

— da so imeli kmečki prebivalci neke nemške pokrajine še do nedavnega navado, da so se vsako jutro odkrili soncu v pozdrav;

— da nihče ne umre zaradi hudega zaprtja, temveč zaradi tega, ker ga zadene srčna kap. Srce ne more dobavljati želodcu krvi, ki je potrebna za prekomerno delo prebave. Zato ni točno reči: »Umrl je zaradi hudega zaprtja«;

— da so stari Rimljani hodili gologlavi. Starejše osebe so se smele med dežjem pokriti, mladina pa je morala biti zmeraj brez pokrivala;

— da so v začetku našega stoletja izdali v Nemčiji priročnik za avtomobiliste, ki je med drugim priporočal vozačem, da morajo, preden zahupajo v bližini kakega konja, dati od sebe kakršen koli človeški glas, da bi se žival ne ustrašila, misleč, da je avtomobil duh. Za odganjanje psov in gosi pa je priročnik svetoval bič;

— da so stari Rimljani smatrali, da je jedilna sol sveta; isti pomen so pripisovali tudi solnicam;

— da so šele pred 300 leti ugotovili, da je sedež misli v možganih. Prej so bili mnenja, da možgani samo hlade kri;

— da žive v Avstraliji mravlje, ki grade svoja bivališča v smeri od severa proti jugu, kar vsakomur omogoča, da se z lahkoto orientira;

— da so morski psi nenavadno hitri in vztrajni plavalci, ki v enem dnevu z lahkoto preplavajo 400 km;

— da so največje kovance sploh kovali v 17. stoletju na Švedskem. Kovanec za 10 tolarjev je tehtal 22 kg in je meril v premeru 82 cm.

Ceferin:

Klešče in škrbine

Preden je Nebeški Oče Adama ustvaril, je sédel pod figovo drevo in razmišljal:

»Kako naj naredim? Kaj mu naj dam: zobe ali kljun?«

Odločil se je za zobe:

»Z zobmi bo imelo človeštvo hudo pokoroki mu bo prišla v prid, ko se bodo prerešetavali grehi... In koliko pametnih ljudi bo zaradi njih imelo masten zaslužek!«

Tako mi je razlagal naš stari, dobri striček Andrej, ko sva lepega dne sopihala po strmem klancu za domačo vasjo.

»Glej, saj bi tudi tega strašnega klanca ne bilo, ko bi ne šlo za blaginjo človeštva! Cesto bi bili lahko zložno speljali z majhnimi ovinki, pa je cesarica Marija Terezija izdala patent, da jih morajo v čim višje strmine graditi.«

»Zakaj pa v strmine?« sem se začudil, in striček je brž pojasnil:

»Zato, da ljudje s priprego zaslužijo... Le poslušaj, kako veselo poka konjski bič... in če bi pogledala v obcestne gostilne, bi videla, da so vse polne zadovoljnih pivcev.«

Že v rani mladosti se je začela pokora z mojim nesrečnim zobovjem.

»Oh, zakaj nimam kljuna, močnega trdega kljuna, kakršnega imata krokar in žolna!« sem večkrat vzdihoval in dregal s palcem po škrbinah.

Kakor ranjen volk sem tulil.

Kakor pohojen črv sem se zvijal po ležišču.

Nekoč je pa materi bilo dovolj te žaloigre.

»Tu imaš desetico, pa takoj k Ankolu!«

Ankól je bil postaven hrust, vesel muzikant, ki ni smel manjkati na nobeni gostiji.

Njegovi visoki škornji (meksikajnarji) so se svetili, kakor da so izrezani iz župnikove gosposke kočije.

Pod nosom sta mu kakor viličini konici štrleli konici košatih, skrbno namazanih in zasukanih brk.

Klobuček (ki ga je nosil malo postrani) je krasil izzivalen ruševčev krivček.

Bil je pravi kmetski Adonis, na katerem je rado počivalo marsikatero lepo žensko oko!

Možak se je tega dobro zavedal:

Kakor kralj je ponosno vzravnan stopal po vasi. Njegove »frmonke«, ki so mu visele na rami, so bile nagubane kakor škornji na dolgih nogah.

Na obronku čednega gozdiča je stala njegova snežnobela hišica. Po košati kroni ogromnega hrasta so se lovile šoje. Zopet je bil njihov glas.

Kakor da se rogajo mojim bolečinam.

Ko sem vstopil in je Ankól zagledal rutico na mojem licu, je takoj segel z desnico na polico, kjer je imel spravljeno svoje mučilno orodje, tiste znamenite »klešče-pelikan«, ki niso nič manj slovele od njegove harmonike.

Nemara se jih je še rja držala, ali celo kri zadnjega pacienta. Priseči pa ne morem, ker jih nisem videl: skrival jih je za hrbtom.

»Odpri žrelo!!« je ukazal. »Kateri čakán ti nagaja?«

Zazijal sem kakor som in položil palec na bolni zob.

»Že vidim,« je pokimal in pomignil hčeri.

Angela je bila takrat v cvetju svoje mladosti.

Visoke polne postave, kakor njen oče, je imela pričesko po tedanji modi, da so ji temnorjavi lasje popolnoma zakrivali visoko čelo. Barva njenega obličja je spominjala na kožico zrele plemenite breskve. V rumenkastorjavih očeh se ji je vžigal plamenček prečudnega ognja. Prava »mis Dolenjska«, ki bi jo moral naslikati čopič Veselove roke!

Takrat sem še komaj vedel, da je ženska tudi za kaj drugega ustvarjena kakor za kuhalnico, šivanko in metlo, toda ko mi je Angela stopila za hrbet, me objela in mi od obeh strani stisnila glavo s svojimi belimi, mehkimi rokami, sem zadrhtel od prej nepoznanega, čudovitega blaženstva.

Tako bi držal glavo do alarma sodnega dne!

»Le stisni mu bučo, da se ne bo premaknila!« je zagodel oče Ankól.

Bliskoma se mu je pa v zaledju sprožila roka — in že mi je zašumelo in zahreščalo v glavi, kakor da se hrast podira.

Strahovito me je zabolelo: njegove pošastne klešče so mi odlomile polovico drugega — zdravega zoba.

»Kaj se boš cmeril!« me je nahrulil. »Boga zahvali, ker boš plačal samo za polovico zoba... in ti groš ostane za zapravljanje!«...

Nekaj let pozneje sem spoznal drugega »zoboderca«.

Bil je mlinar in gostilničar na Okroglem pri Kranju.

»Delal« je brez pomočnice.

S svojimi širokimi šapami mi je kar sam objel glavo in je izdiral bolni kočnik, kakor da vleče zamašek iz steklenice s pivom.

Tudi on mi je zalomil zob — na srečo vsaj pravega!

Kaj čuda, da sem po takih izkušnjah imel neznanski strah pred zobarji!

In ga še današnji dan imam!

Štirinajst dni mi je prigovarjala ženica:

»Pojdi vendar k zobnemu zdravniku, da boš potem lahko grizel!«

»In škripal z zobmi... To je še bolj primerno,« sem se odrezal.

Ona pa je sitnarila dalje:

»Vem za odličnega zdravnika, izbornega tenorista —«

»Ki bržkone prepeva v ordinaciji... No bom pa šel, da slišim mučilno arijo iz opere Tosca.«

In res sem jo mahnil v predmestje.

Čudna mora mi je ležala na srcu. Najrajši bi se vrnil.

Ankól in gorenjski mlinar sta mi plesala pred dušnimi očmi.

Tedaj sem pa zagledal pred zdravnikovo hišo ogromnega psa:

Zver je bila huda. Na srečo je imela ne daleč od vhoda svoje ležišče.

Nekaj časa sva se gledala kakor lev in gazela.

»Priden kužek!« sem ga nagovoril.

»Kužek« je zarenčal in mi pokazal svoje ostre zobe.

Tedaj se mi je posvetilo v glavi:

»Kakšna sijajna domislica psihologa-zdravnika!... Pes je vendar zapreka za bojazljive paciente .. da še lahko v zadnjem trenutku prelože obisk: ves srečen sem se vrnil z zavestjo, da sem to pot ušel zobarjevim kleščam. »Z mrcino se moraš poprej sprijazniti,« sem si dejal. »Lahko se utrga, pa te razmesari.«

Potrkal sem pri svojih sosedih.

»Imate kakšno kost?«

»Kje jo naj vzamemo!« se je zasmejala gospodična Krista.

Nič bolje nisem opravil pri drugih strankah. Šele pri mesarju Avblju sem iztaknil solidno kravjo kost.

Tisti dan sem se prepričal, da je »kužek« pravi pasji dragulj, kakršnega še nisem srečal v svojem življenju:

Zvesti hišni varuh se ni dal podkupiti!

Dragoceno kost je sicer brž pograbil in jo začel glodati, čim sem se pa začel približevati hišnemu vhodu, je prav tako grozeče zarenčal kakor prejšnji dan. Jaz sem mu pa zaklical: »Piške imajo repke!« in sem junaško tvegal skok v odprto vežo.

Žena ni lagala: brez najmanjših bolečin je vrli zdravnik vrtal, pilil in brskal po razvalinah mojega zobovja, tako da sem ves navdušen vzkliknil: »Gospod doktor, vi ste angel!«

On se je nasmehnil:

»Angeli smo zdravniki takrat, ko paciente sprejemamo... Kadar jih zdravimo, smo bogovi... In kadar jim predlagamo račun, smo — vragovi.«

»To ni pravi vrstni red!« sem ga zavrnil. »Pri sprejemu bodite vragovi, drugo lahko ostane!«

»No, bomo videli,« je dejal in mi ponudil kozarec vode, da sem si izpral usta...

Zdaj čakam (računa še ni) in ugibljem:

»Kako se bo opredelil?... Ali bo res vrag?«

Kaj pa če napravi gesto Božjega Sina, ki je učil nekoč:

»In odpuščaj nam naše dolge... kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom?«

To bi bil pravi čudež v današnjih časih!

Drobiž iz Francije

Po odredbi francoske vlade se letošnji 1. maj v Franciji ni obhajal kot praznik. «Praznik dela« so v Franciji proslavili namesto 1., v nedeljo, 2. maja. Praznik je seveda imel resen značaj, kakor se spodobi sedanjemu času, ko žalujejo Francozi v Parizu in severozapadnih mestih države za številnimi žrtvami letalskih napadov. V ostalih delih Francije so upravne oblasti departementov pozvale prebivalstvo, naj se »praznik dela« obhaja na ta način, ki bo olajšal položaj delovnemu ljudstvu.

Županstva francoskih občin so bila od upravnih oblastev pozvana, naj skrbe posebno za to, da dostojni ljudje prevzamejo botrstvo za novorojene otroke delavcev, ki se nahajajo na delu v Nemčiji.

Generalni komisar za vojne ujetnike in njih zadeve André Masson je v Vichyju sprejel predstavnike tiska ter jim pojasnil, da so bile skupine francoskih vojnih ujetnikov prvič zaposlene pri bombardiranju Lorjenta. Pri tem so bili štirje možje ubiti. Tudi pri zračnem napadu na Boulogne se je po sporočilu Massona zelo izkazala skupina 65 francoskih vojnih ujetnikov, ki je, čeprav so bili nekateri izmed njih ranjeni, hrabro vztrajala na svojih mestih.

Otroke iz okolice Pariza, kjer je bila pri nedavnem napadu razdejana neka šola, več drugih pa poškodovanih, bodo poslali na kmete in sicer jih bodo razdelili na 7 okrožij notranje Francije. Pet tisoč pariških otrok je že odrinilo v departement Creuse. V okrožju Alier je pripravljenega prostora za 10.000 otrok. Prosvetni minister Bonnard, ki skrbi za to, da najdejo otroci bombardiranih krajev nova zavetišča, je izjavil, da v današnjih razmerah ni važno, če se otroci šolajo ali ne, važnejše je, da jih rešijo ter jim ohranijo življenje. V skladu z ministrom za poljedelstvo je bilo tudi določeno, da se končajo v letošnjem šolskem letu ljudske šole 15. junija, dočim bo šolski pouk na višjih šolah 1. julija. Na ta način bo mogoče zaposliti mladino pri kmetijskih delih, kjer se močno čuti pomanjkanje delovnih sil. Iz istega vzroka so bili pri letošnjih maturitetnih skušnjah odpravljeni ustni izpiti.

Na pobudo vlade so bili aretirani in odpeljani v ječe vsi v Vichyju živeči Rusi in socialisti, ki so sodelovali v španski državljanski vojni. Med aretiranci je tudi nekaj bivših članov španske komunistične vlade, ki so se izza premirja v Španiji mudili na francoskih tleh ter so se zatekli v Vichy, prepričani, da jih bodo tam pustili na miru. Vzroki navedenih aretacij niso znani, vendar ni dvoma, da iščejo med njimi elemente, ki skrivaj ščuvajo domače prebivalstvo.

Določbe za zaporni pas ob španski meji so bile v zadnjem času poostrene. Po teh določbah je Židom, oseben brez državljanstva ter španskim beguncem kakor tudi gotovim vrstam inozemcev prepovedan vstop na to ozemlje. Izvajanje ambulančnih poklicev kakor tudi popotovanje ter prenočevanje pod šotori na prostem je prepovedano. Francozi, ki stalno bivajo v tej coni, morajo imeti o tem posebno izkazilo na svoji izkaznici o istovetnosti.

Sloviti Kazino v Nizzi, ki stoji na pilotih v morju, podirajo. Igralnica, ki je privabljala tjakaj ljudi iz vseh delov sveta, je že nad pol leta zaprta. V 50 letih obstoja tega Kazina so se v tem kraju shajali igralci rulete in bakarata iz vseh delov sveta.

Francoska vlada je izdala zakonski dekret, ki omogoča častnikom, podčastnikom in pomorščakom, ki so do 26. novembra lanskega leta služili aktivno, zaposlitev v gotovih panogah civilne uprave. To namestitev lahko dosežejo imenovani brez posebnih skušenj ali drugih poklicnih pogojev.

V Parizu se je v zadnjem času močno pomnožilo število tako zvanih skupinskih restavracij. Statistični podatki pravijo, da se hrani v takšnih lokalih že nad sto tisoč oseb. Dostop v te lokale pa imajo samo osebe, katerih mesečni dohodki ne presegajo 3000 frankov. Cena za kosilo v takšni restavraciji znaša 8 do 16 frankov, pri vsem tem pa odvzamejo gostu kar najmanj mogoče živilskih znamk.

Maršal Petain je dovršil na velikonočno soboto svojo 87. leto. Na izrecno željo starega maršala ni bilo ob tej priložnosti nobenih proslav in slavnosti.

Meteorološka merjenja

Ugotavljanje meteoroloških pojavov v atmosferi in stratosferi se je začela razmeroma zelo pozno. Prvi vzlet z balonom sta izvršila brata Montgolfier v Parizu leta 1783, toda šele sto let pozneje se je pričelo sistematično raziskovanje meteoroloških pojavov v atmosferi s pomočjo balonov. Razlog tej dolgi dobi od prvih balonskih vzponov do praktične uporabe v znanstvene namene je bil ta, ker so baloni do današnjega dne ostali preveč drago sredstvo za letenje, v prejšnjih časih pa tudi niso imeli ustrezajočih meteoroloških instrumentov za te namene. Šele v novejši dobi je bilo mogoče iz balonske košare ugotavljati relativno zračno temperaturo in vlago.

Prva zamisel, da bi zrakoplov uporabljali za raziskovanje meteoroloških pojavov, sega v leto 1809. Tedaj je neki kopenhagenski list zastavil vprašanje, ali bi ne bilo mogoče zgraditi majhne zračne balončke, ki bi jih brez potnikov spuščali v atmosfero v svrho ugotavljanja jačine vetra, temperature, vlage, električne napetosti, količine kisika, ogljika itd. Prav za prav so že pri prvih balonskih vzponih pred vzletom velikega balona spustili v zrak majhne balončke, tako imenovane »pilotbalone«, z namenom, da so ugotovili smer vetra. Leta 1892 je bil izvršen prvi uspešni vzlet z gumastim balonom brez potnika, v katerem je bil nameščen meteorograf. Balon je dosegel višino 7600 metrov. S poznejšimi vzponi je bila dosežena višina celo 16.000 metrov.

Ker so bili, kakor smo že omenili, baloni za te namene preveč dragi, so začeli v aerološke svrhe uporabljati zračne zmaje. Prvič so jih spustili v znanstvene svrhe na Angleškem, potem pa so jih tudi drugod vedno pogosteje uporabljali.

Za aerološke namene so zelo pripravna sredstva tudi letala. Letalo je tako rekoč neodvisno od vetra in more leteti delj časa na isti višini, nad oblaki, okoli njih in v njih ter sploh opravljati meteorološka merjenja po želji letalca. Prvi poizkus te vrste je bil izvršen leta 1912 v Frankfurtu. Po svetovni vojni so bili izvršeni najuspešnejši vzponi v meteorološke namene na Nizozemskem.

Maksimalni cenik

Maksimalni cenik štev. 9, ki velja po naredbi Visokega komisarja za Ljubljansko pokrajino od 10. aprila t. l. naprej, določa za mestno občino ljubljansko naslednje cene na drobno (z vštetо trošarino):

1. **Kruh** iz enotne moke v kosih do 400 g 2.30 lire, v kosih od 400 do 1.000 g 2.20 lire; **testenine** iz enotne moke 3.90 lire za kg; enotna **pšenična moka** 2.70 lire; enotna **koruzna moka** 2.20 lire; **riž** navadni 2.70 lire; **fižol** 6 lir za kg.

2. **Jedilno olje** (olivno) 14.70 lire za liter; **surovo maslo** 28.40 lire za kg; **slanina** soljena 19 lir za kg; **mast** 17 lir za kg.

3. **Kis**, 4% viński 6.35 lire za liter.

4. **Mleko** 2.50 lire za liter; kondenzirano mleko v dozah po 880 g 15.90 lire za dozo, v dozah po 385 g 7.55 lire za dozo.

5. **Sladkor:** sladkorna sipa 8.25 lire za kg, v kockah 8.35 lire.

6. **Mehka drva**, razžagana, franko skladišče trgovca v Ljubljani 33.60 lire za stot; mehki roblanci (žamanje), približno 1 m dolgi, franko mestno skladišče 40 lir za stot; **trda razžagana drva** 40 lir za stot; **enotno milo**, ki vsebuje 23—27% kisline, 4.10 lire za kg.

SPORT

Dodatki in še dodatki

dogodkih izven doma
Še nekatere zanimivosti o nedeljskih

V Italiji so zadnjo nedeljo imeli zelo bogat spored v sportu, predvsem seveda na nogometnem polju. O tem smo že objavili prve podatke, zdaj pa dodajamo iz boljših virov še nekaj podrobnejših.

Tabori nogometnih pristašev v Kraljevini so zdaj ta čas razdeljeni na tri stranke: enim gre za zmago v pokalnem tekmovanju, drugim je najbolj pri srcu obstanek v diviziji A, tretji pa si belijo glave, kakšen bo konec v diviziji B. In še nekaj tisoč je prav posebnih, ki se tresejo za razvoj tekmovanja onih, ki pojdejo iz divizije C v naslednjo višjo. Vsi ti so to nedeljo imeli svoje bogato veselje, eni sladko, drugi bridko.

Med zadnjimi, ki so še ostali v konkurenci za nogometni pokal Italije, so po nedeljskih bitkah preostali le še štirje, prav za prav sami taki, na katere smo računali. Torino in Venezia sta zmagala doma, Roma in Genova pa na tujih igriščih in nič ni bilo izredno nepričakovanega pri teh odločitvah. Zmagali so pač boljši in konec razprave je za one, ki so se tolažili z znano prislovico o začaranem okroglem usnju. Venezia ima v tej družbi še posebno težko nalogo, ker jo čaka obenem s polfinalom za pokal še ena kvalifikacijska tekma za obstanek v diviziji najboljših.

Ta tekma, katere dan in kraj tudi še nista določena, je zdaj potrebna naenkrat zaradi tega, ker so Triestinci zmagali še enkrat v tem dodatku k prvenstvenemu sporedu divizije A in tako pospravili cele štiri točke. Bari in Venezia pa sta zaradi medsebojnega remisa dobila pač vsak po eno. In tako bo zdaj morala ponovna tekma med njima odločiti, kdo izmed njiju se bo vozil prihodnjo sezono v I. razredu in kdo samo v II.

V diviziji B med tem še vrtijo svoj prvenstveni ples. Minulo nedeljo niso napredovali mnogo, saj sta bila v boju za točke zaposleni samo enajstorici Brescie in Spezie na igrišču slednje. Gostje so to partijo dobili s 4:3 (1:1) in si s tem lepo popravili položaj v tabeli, v kateri so zdaj vodilni trije klubi Modena, Napoli in oni. Prihodnjo nedeljo — to bo tretja pred zaključkom — bo spored spet popolen in zdaj še le se bo začel oni pravi ples za prve tri, ki imajo tako rekoč enako daleč do prvega mesta.

V kvalifikacijskih tekmah najboljših moštev divizije C so preteklo nedeljo zmagali Termi, Salernitana, Lecco in Gorizia, medtem ko je ostala tekma Verona—Lecco neodločena (1:1). Ni še znano, koliko moštev izmed 11, ki kandidirajo za napredovanje, bo prihodnjo jesen res vstopilo v divizijo B, toda najbolj viden naskok je dozdaj med vsemi dosegla Gorizia, ki mora prihodnjo nedeljo nastopiti — tretjič pred koncem te borbe za izbiro — proti Veroni doma.

Po zadnjih sklepih nogometne federacije se bo najprej zaključilo pokalno tekmovanje, kvalifikacijski turnir za Venezio pa se bo nadaljeval potem, ko bo to moštvo opravilo svojo nalogo pri pokalu. Seveda računajo vsi poznavalci na finale med Torinom in Genovo. Kje bo zadnja kvalifikacijska tekma za odhod iz divizije A, še ni določeno.

* * *

Ko smo že pri nogometni žogi, zapišimo še izide drugega kola v tekmah za nemško državno prvenstvo, ki ga letos — nekoliko pospešeno — igrajo po pokalnem sistemu, in sicer takole: München 1860—Kickers Offenbach 2:0, Saarbrücken—Victoria (Köln) 5:0, Schalke 04—Wilhelmshaven 05 4:1, Mannheim — Westende (Hamborn) 8:1, Dresdner SC—Eintracht (Braunschweig) 4:0, Vienna (Dunaj)—Brieg 8:0, Königsberg —Varšava 5:1 in Holstein-Kiel—Berliner SV 92 2:0. — Na tekmah je bilo povprečno povsod po več desetttisoč gledalcev.

*

V dolgih kolonah atletskih izidov zadnje nedelje — po italijanskih tekališčih se je ta dan začelo prvenstvo po društvih — zasluži posebno pozornost skromen domači miting v Trevisu, kjer so tekmovale med seboj reprezentanca Trevisa, Bolzana in Vicenze. Na prireditvi je nastopil — izven konkurence — tudi svetovni rekorder v metu diska Adolf Consolini, ki je zalučal ploščo do — 51.54 m. To je znamka za začetek sezone!

Izborni trboveljski nogometaši

Spodnještajersko nogometno prvenstvo, ki je poleg štajerskega konkurenca zase, se bliža koncu. Vodstvo je v sigurnih rokah Trboveli, ki jih praktično ne more noben drug tekmec zriniti s prvega mesta. S tem so si Trboveljčani pridobili pravico sodelovanja v prvenstvu štajerskega okrožnega razreda, v katerem igrajo sedaj Rapid, Železničar iz Maribora in Celje. Predvideno je, da bodo Trbovlje že jeseni igrale v višji skupini.

Drugo mesto pripada mariborskim Poštarjem, ki so se kljub raznim težavam zelo pogumno borili. Sledijo jim na naslednjih mestih BSG Westen iz Celja in Zagorje, katerih končno mesto še ni določeno, ker morajo odigrati še nekaj tekem. Precej jasnosti bodo prinesli izidi včerajšnje nedelje, ko sta bili odigrani tekmi BSG Westen in Trbovlje ter Poštarji—Zagorje

Do teh tekem je bilo stanje v tabeli naslednje:

Trbovlje	12	12	0	0	38:8	24
Poštarji	13	11	0	2	22:17	22
BSG Westen	13	9	0	4	44:22	18
Zagorje	12	8	0	4	12:25	16
Ptuj	14	7	0	7	17:19	14
Hrastnik	14	5	0	9	24:18	10
Marenberg	14	4	0	10	7:45	6
Slov. Gradec	14	3	0	11	2:12	6

Pristavimo tukaj še to, da se izmed spodnještajerskih klubov trije že udeležujejo prvenstva v tako imenovanem okrožnem razredu (skupina B), kjer prav tako zavzemajo prav čedna mesta. Že na prvem mestu je mariborski Rapid, toda tudi tretje in četrto mesto je zasedeno po ostalih dveh udeležencih iz nižjih krajev, mariborskih železničarjev in Celjanov.

Drobne zanimivosti

Strožji ukrepi za prodajo blaga na Angleškem. Iz Lizbone poročajo, da je angleška vlada poostrila ukrepe za prodajo tekstilnih izdelkov. Mnogo obratov te stroke ne izdeluje več predmetov za uporabo civilnega prebivalstva, ker so jih vpregli v mrežo vojne industrije.

Rumuni zbirajo staro obleko. Na dan bojevnikov so priredili v Rumuniji zbirko stare obleke, ki je vrgla milijon oblačilnih kosov, vrednih 659 milijonov lejev. Staro obleko bodo predelali v nova oblačila za rumunsko vojsko.

Mali oglasi

Kdor išče službo plača za vsako besedo L —.30, za drž. in prov. takso —.60, za dajanje naslova ali šifro L 2.—. Najmanjši iznos za te oglase je L 7.—. — Za ženitve in dopisovanja je plačati za vsako besedo L 1.—, za vse druge oglase L —.50 za besedo, za drž. in prov. takso L —.60, za dajanje naslova ali šifro L 2.—. Najmanjši iznos za te oglase je L 10.—

Hišni posli iščejo službe

Kuharica
vestna, samostojna, vajena vseh gospodinjskih del, išče službo. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Dobra gospodinja«. 8191-2

Hišni posli dobijo službo

Postrežnico
pošteno za dopoldanske ure, sprejmem. Tržaška cesta 45, pritličje. 8204-1

Postrežnico
sprejmem. Javornik, Wolfova 12. 8193-1

Služkinja
dobi takoj stalno mesto. Javornik, Wolfova 12. 8142-1

Mesto hišnika
se odda sredi mesta. Naslov v vseh posl. Jutra. 8218-1

Zaposlitev dobi
moška oseba, katera ima veselje do dela v mizarski delavnici. Naslov v vseh posl. Jutra. 8200-1

Dekle
za vsa hišna dela in kuho, sprejmem takoj k dvočlanski družini. Naslov v vseh posl. Jutra. 8202-1

Voznik
priden, pošten, samski — se sprejme z boljšo plačo. Ponudbe: Ljubljana, Založka 21. 8209-1a

Prodam

Novi prazni zaboji
od tobačnih izdelkov so stalno naprodaj. Vidovdanska 6. 8147-6

Brezove metle,
držaje za lopate, motike in omela dobite pri Gospodarski zvezi, Bleiweisova 29 in Maistrova 10. 8000-6

Otroški bicikelj
od 4 do 6 let, se proda. Vulkanizacija gume, Figovčeva, dvorišče, desno. 8195-6

Otroški voziček
skoraj nov, ugodno prodam. Kapiteljska 3 — Tanko. 8196-6

Krasna jedilnica
kavkaški oreh, kompletna — ugodno naprodaj. Pojasnila daje: »Servis biro«, Šelenburgova 4. 8201-6

2 pirotski preprogi
prodam. Prekupčevalci izključeni. Naslov v vseh posl. Jutra. 8203-6

Radio Hornyphon
stalve za preproge, kanarčka-pevca, ptičnico- valilnico, prodam. Ogled do 9. ure. Naslov v vseh posl. Jutra. 8206-6

Birmansko oblekco,
deklisko, najmodernejšo, gosli, slike, čevlji 37, obleko, prodam. Dalmatinova 13. Prelovec. 8207-6

Moški »gojzarji«
štev. 40, dobro ohranjeni se ugodno prodajo. Ogled: Stross-mayerjeva ul. 8-I, levo. 4240-6

Kupim

Boe
lisičje, dehurjeve nošene in nove, polhove kože v kakršnem koli stanju in vsevrstne kože divjačine, domače zajčje kože, usnjate kovčke in aktovke stare in nove, čebelni vosek, polhov čepice v dobrem stanju ter šetino in arovco kupuje trgovina Zdravič, Ljubljana, Stari trg 30. 8055-7

Znamke
kompletne zbirke ali partije, kupim. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Znamke«. 7774-7

Avtomatično tehtnico
Berkelj Cito ali kakršnekoli znamke do 20 kg, kupim. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Tehtnica«. 8197-7

Trodelno omaro
novo ali rabljeno, dobro ohranjeno, veliko kombinirano za obleko, perilo in knjige ev. s ploščo za pisalno mizo, prvovrstno izdelano iz parjene bukovine ali poljubnega trdega lesa, kupim takoj. Ponudbe z navedbo cene na ogl. odd. Jutra pod »Trodelna omara«. 8210-7

Plačamo zelo dobro
za stare bicikle, bicikelj-gume, motorna kolesa ter gume za motorna kolesa. Gasogeno-Merkur, Puharjeva 6. 8217-7

Kolesa

Razprodaja
tricikljev, več komadov različne velikosti se še po stari ceni Gasogeno-Merkur, Puharjeva 6. 8213-11

Več bicikljev
damskih in moških, najboljših znamk, zelo ugodno naprodaj. Gasogeno-Merkur, Puharjeva 6. 8214-11

Kolesa
moška in ženska, kupuje »Promet«, nasproti Križanske cerkve. 8219-11

BERITE OGLASE!
Čitajte »JUTRO«!

Knjige

Ljubljanski zvon
ali Dunajski, kompletne letnike ter posebne mesečne, kupim. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Ljubljanski Zvon«. 7773-8

Avto, moto

Luksuzni avto
»Skoda«, prodam. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Dobro ohranjen«. 8167-42

Za 1000 kg nosilnosti
motorna trikolica, v najboljšem stanju naprodaj. Gasogeno-Merkur, Puharjeva 6. 8215-10

Stara mot. kolesa
in avtomobile, kupimo. Plačamo zelo dobro. Gasogeno-Merkur, Puharjeva 6. 8216-10

Kapital

Vse denarne in trgovske posle
izvršim hitro in točno. Obrnite se na
RUDOLF ZORE
Gledališka ulica 12. Telefon 38-10.

Posest

Tri stanov. vilo
v Rožni dolini a 2×2 sobi, kuhinja, kopalnica 1×1 soba, kuhinja, menjam za enostanovanjsko z 4—5 sobami. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Menjava«. 8139-20

Njivo,
približno 8.500 kv. m ob Smartinski c., prodam neposredno. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Siroka 48 m«. 8221-20

Zemljišče
pod Vevško papirnico, prodam. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Možna vsaka industrija«. 8212-20

Kompleks
9000 kv. m ob Smartinski cesti, prodam neposredno. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Široko 50 m«. 8220-20

Sobe išče

Sobo, pisarno, salon
iščem z vhodom s stopnišča. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Prost vhod«. 8194-23a

Opremljeno sobo
išče soliden gospod za junij. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Soliden«. 8199-23a

Stanovanja išče

Išče se stanovanje
dvo ali trisobno v centru mesta ali bližini tramvaja za takoj. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Dober plačnik«. 8183-21a

Živali

1 ali 2 huda psa
dobra čuvaja, kupim. Ponudbe na usnjarno J. Lavrič, Ljubljana, Cankarjevo nabrežje 1. 8198-27

Izgubljeno

Damska rokavica
usnata, svetlo rujava se je izgubila od Idrijske do pošte v tramvaju. Najditelj se naproša, da jo odda v upravi Jutra. 8190-31

Stroji

Šivalni stroj
pogrezljiv, prvovrsten in dobro ohranjen — prodam. Naslov v vseh posl. Jutra. 8211-20

Pisalni stroj
Underwood-portable — dobro ohranjen, prodam. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Underwood«. 8208-20

Pridelki

Slamo
prodaja Gospodarska zveza — Bleiweisova 29. 8001-33

Seno
zadnja partija prispela. Gospodarska zveza — Bleiweisova 29. 8205-33

Razno

Prevodi, prošnje, prepisi, razmnoževanja, informacije »SERVIS BIRO«, Šelenburgova ul. 4

Filatelija

Znamke
kompletne zbirke ali partije, kupim. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Znamke«. 7774-39

Zdravstvo

Pege in lišaj
Vam zanesljivo odstrani Alba krema. Drogerija Kanc, Židovska ulica 1. 8145-40

†

Naš predobri mož, oče, brat, stric in svak

Dr. IVAN ŠIRKO

SVETNIK DEŽELNEGA SODIŠČA in
PREDSTOJNIK OKRAJNEGA SODIŠČA V METLIKI

je nenadoma preminul v ljubljanski bolnici.

Pogreb bo v četrtek, dne 20. t. m. izpred domače hiše na pokopališče pri Sv. Roku v Metliki ob 5. uri popoldne.

Bog daj duši lahko!

Metlika, dne 18. maja 1943.

Rodovina Širkova-Gangl-va

A. ALEXANDER: 45

POZABLJENI NAPEV

ROMAN

»Mamica, bolje bo, da plačaš takoj,« je Wilbur mirno pripomnil.

»Misliš?« Segla je v ročno torbico, izvlekla sveženj bankovcev in naštela kapitanu razliko v roke.

»Evo,« je rekla, ko je odrinila zadnji dolar, »in zdaj naju peljite v najini kabini. Prvi razred, kakopak!«

»Samo en razred imamo.«

Kapitan je krenil naprej. Peljal ju je pod jadro, omaščeno z ribjim oljem, ju vodil med zaboji in sodi, po katerih se je cedil deget, ter ju spustil po ozkih, strmih stopnicah v tesen prostor, ki ga je skopo osvetljevala majcena brlika na olje. Smrad po žaltavi maščobi in gnilih ribah je bil kar dušeč. V kotu je stala umazana, vegasta miza z dvema praznima zabojema, ki sta nadomestovala stole, čeprav so žeblji še štrleli iz njiju. Dve viseči postelji ob straneh prostora sta dopolnjevali razkošno opravo.

»Kaj pa je to?« je vzkriknila kandidatka za milijonsko dediščino in prebledela od jeze.

»Vaša kabina, gospa!« je kapetan mirno odvrnil.

Mornar je prišel za njimi, vrgel prtljago v kot in izginil s kapitanom vred, preden je utegnila vrla žena znova dati duška svojemu ogorčenju.

21. POGLAVJE

Kapetan Hearn je imel redki dar, da je često naprej slutil kak dogodek. Ne enkrat, ampak že večkrat se je bilo zgodilo, da je sredi zasledovanja zločincev mahoma prekinil svoje ukrepe in počakal, da mu zasledovanec sam od sebe pade v roke. Tudi če kraj, ki si ga je bil izbral, ni bil vselej tisti, kjer bi bil dosleden mislec pričakoval razpletka, se je vendar zanesel, da bo usoda prinesla grešnika prav semkaj in nikamor drugam!

Radovednežem, ki so hoteli vedeti, odkod ima zaslužni uradnik to zmožnost, je Hearn zmerom rade volje pojasnil, da ne gre v bistvu za nič drugega kakor za preprost račun: za nekakšno matematično enačbo. In ker ni kapetan nikoli skoparil s prispodobami, je rad primerjal vso reč s sodbo, ki jo izreče sodnik. Le-ta obsodi ali oprosti obtoženca na osnovi vrste dognanih dejstev, ki jih v mislih postavlja drugega k drugemu, tako da prišteva obtežilne razloge, odšteva pa razbremenilne, dokler se ne pokaže razlika, to je, pravorek. Takisto je ravnal tudi on nasproti zločincem, in pri tem je pogosto dospel na točko, s katere je videl kak dogodek naprej.

Zaradi te svoje posebne spretnosti ni bil mali uradnik prav nič presenečen, ko ga je Huntington dva dni po velezanimivem razgovoru v svoji pisarni poklical na telefon. Zasebni detektiv ga je pozdravil in mu kratko javil, da je bilo neko število oseb, med njimi več Manhattanovih sorodnikov, zvabljenih na ladjo »Izabelo«, kjer so zdaj ujetniki. Hearn se je nasmehnil preproščini te zanke, kajti njegova prva misel je bila, da ne gre za nič drugega kakor za bedast poskus, dobiti ga v pesti. Ali je bil Huntigton res tako neumen in je pričakoval, da bo z dvema ali tremi spremljevalci pohitel na parnik, kjer bi jih dvajsetorica krepkih mornarjev zlahka ugnala?

Vsekako je kapetan neutegoma ukrenil, kar je bilo treba, in tako je zvedel, da je »Izabela« četrt ure po Huntingtonovem telefonskem klicu dvignila sidra. Brezžični pozivi so ostali brez učinka, in pristaniška policija, ki jo je Hearnovo skrivnostno pooblastilo izpodbodlo k največji naglici, je v komaj dveh urah pripravila majhen, a silno hiter parnik, na katerega se je vkrcalo petdeset oboroženih mož.

Začel se je lov na »Izabelo«.

Hearn je slonel spredaj na ograji in strmel v kipeče valovje, ki ga je dvigal ladijski kljun. Zadovoljen je bil, ker je šlo vse tako gladko izpod rok: najpozneje čez nekaj ur bodo dohiteli »Izabelo«, in vse, kar ostane, bo igrača.

Hkratu pa se mu je zdela prav ta nenavadna lahkota močno sumljiva, tako da se ni mogel otresti neprijetnega občutka. Misli so mu valovale sem ter tja, ne da bi se mogle ustaviti, in ko je parnik pristaniške policije čez deset ur res dohitel »Izabelo« in se je Hearn z dvajsetorico spremljevalcev spustil v čoln in odveslal proti parniku, mu je notranji glas razločno pravil, da se razvija vsa stvar natanko po Huntingtonovih željah. To, da ni mogel uganiti, čemu ves manever, je delalo malega policista še posebno nervoznega.

»Na »Izabeli« je bila nepopisna zmešnjava. Med mornarji, ki so tekali po palubi sem ter tja, in od premoga počrnelimi kurjači, ki so bili prišli na vrh gledat, zakaj je bilo treba ustaviti stroje, si opažal nemajhno število elegantno oblečenih potnikov, ki so kazali vse znake nepopisnega razburjenja.

Hearna so sprejeli kakor odrešenika; le s težavo se je otresel pretiranih dokazov njihove hvaležnosti.

Dva izmed vseh sta se s svojo vzvišeno mirnostjo razlikovala od ostalih: kapitan, ki je bingljaje z nogami sedel na nekem zaboju in dozdevno ves zaverovan trebil svojo pipico, in detektiv Huntington, ki je nedaleč od njega slonel ob ograji. Ta je brezbrižno zrl na razburjeno množico, in šele tisti mah, ko je videl, da gre mali policijski uradnik proti njemu, se mu je nekaj zabliskalo v očeh.

»O, glejte si, gospod Huntington!« je vzkliknil Hearn s presenečenjem, ki je bilo to pot iskreno, zakaj nikoli si ne bi bil mislil, da ga čaka tudi tu in v takem trenutku srečanje z detektivom. »Kaj delate na ‚Izabeli'?«

»Zločin sem hotel preprečiti,« je mirno pojasnil detektiv, »toda ni mi uspelo. K sreči ste prišli še za časa vi, ki ste spretnejše od mene, in ste poskrbeli za dobro in hrabro spremstvo.«

Kapetan nekaj trenutkov ni vedel, kaj bi.

»Ali smem vedeti, kaj se godi?« je vprašal nato.

Urejuje: Davorin Ravljen — Izdaja za konzorcij »Jutra«: Stanko Virant — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran — Za inseratni del je odgovoren: Ljubomir Volčič — Vsi v Ljubljani